

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Ulla-Maija Nevalainen
Katri Pussinen

KURAATTORIPALVELUT PÄIVÄHOIDON ESIOPETUKSEN
OPPILASHUOLLOSSA JOENSUUN SEUDULLA

Opinnäytetyö
Toukokuu 2017

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2017
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
(013) 260 600

Tekijät

Ulla-Maija Nevalainen ja Katri Pussinen

Nimeke

Kuraattoripalvelut päivähoiton esiopetuksen oppilashuollossa Joensuun seudulla

Toimeksiantaja

Varhaiskasvatus- ja koulutuskeskus, Varhaiskasvatuksen perheohjaus

Tiivistelmä

Toiminnallisen opinnäytetyömme tarkoituksena oli selkeyttää Joensuun päivähoiton esiopetuksessa toimivien kuraattorien työnkuvaa uuden oppilashuoltolain tuomien muutosten jälkeen. Opinnäytetyömme tuotoksena syntynyt opas perustuu oppilashuoltolakiin, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja Joensuun seudun esiopetussuunnitelmaan. Keskeisenä osana oppaassa on Joensuun päivähoiton esiopetuksen kuraattoreja haastatteleamalla saatu käytännön näkemys heidän työnkuvastaan esiopetuksen kuraattoreina.

Opas on suunnattu Joensuun seudun päivähoiton esiopetuksen lastentarhanopettajille, koska heillä on esiopetuksen henkilökuntaan kuuluvana ensisijainen vastuu ryhmänsä hyvinvoinnista. Oppaassa kuvataan päivähoiton esiopetuksen oppilashuollon kuraattorien palveluita Joensuun seudulla.

Oppaan avulla Joensuun päivähoiton esiopetuksen kuraattorit voivat tehdä tunnetumaksi omaa työnkuvaansa yhtenä osana oppilashuollon palveluita. Jatkotutkimuksen aihe voisi olla selvittää, onko opas otettu päivähoitossa toimivien esiopetuksen lastentarhanopettajien keskuudessa hyvin vastaan ja onko siitä ollut hyötyä esiopetuksen oppilashuollon kuratiivisten palveluiden selkeyttämisessä.

Kieli
suomi

Sivuja 68
Liitteet 7
Liitesivumäärä 21

Asiasanat

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, oppilashuolto esiopetuksessa, päivähoiton esiopetuksen kuraattorin palvelut

THESIS
May 2017
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 600

Authors
Ulla-Maija Nevalainen and Katri Pussinen

Title
School Social Worker Services in Daycare Pre-school student welfare in Joensuu Area

Commissioned by
The center of Early childhood education, family guidance of early childhood education

Abstract

The purpose of our thesis was to clarify the job description of a pre-school social worker for kindergarten teachers working in daycare pre-school after the changes brought forth by the new student welfare law. The output of our thesis is a guide based on the student welfare law, the national core curriculum of pre-school education and the curriculum of Joensuu-area. An essential part of the guide is a practical view of a pre-school social worker's job description that originated from interviewing curators.

Our guide is targeted at pre-school teachers working in daycare in the Joensuu-area since, as staff members, they have the primary responsibility for the well-being of their pre-school group. The guide describes the services provided by pre-school social workers working in daycare in the Joensuu-area.

With the help of our guide, the pre-school social workers of Joensuu-area will be able to raise awareness about their job description as a part of student welfare services. A possible subject for further research could be to study how well our guide has been received by daycare pre-school teachers and whether or not it has proven to be useful in clarifying the services provided by school social workers in pre-school student welfare services.

Language

Finnish

Pages 68

Appendices 7

Pages of Appendices 21

Keywords

student welfare law, student welfare in pre-school, services of pre-school social workers working in daycare

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tietoperusta	8
2.1	Varhaiskasvatus	8
2.2	Esiopetus osana varhaiskasvatusta	9
3	Oppilashuolto esiopetuksessa	11
3.1	Oppilashuollon tausta	11
3.2	Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki	13
3.3	Oppilashuollon tehtävät esiopetuksessa	14
3.4	Yhteisöllinen oppilashuolto	15
3.5	Yksilökohtainen oppilashuolto	17
3.6	Yksilökohtaisen oppilashuollon suhde oppimisen tukeen	19
4	Kuraattorin palvelut osana esiopetuksen oppilashuoltoa	20
4.1	Oppilashuoltolain mukaiset kuraattorin palvelut	20
4.2	Kuraattorin toimenkuva oppilashuollossa	21
4.3	Kuraattori hyvinvoinnin edistäjänä	22
4.4	Kuraattori osana moniammatillista yhteistyötä	24
5	Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	26
6	Opinnäytetyön lähtökohdat ja tehtävät	30
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	30
6.2	Opinnäytetyön toimeksiantaja	31
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	32
7.1	Kehittämistoimintaamme ohjaava malli	32
7.2	Tiedonhankinta- ja osallistamismenetelmät	33
8	Opinnäytetyön prosessi	35
8.1	Aloitus- ja suunnitteluvaihe	36
8.2	Esi- ja työstövaihe	39
8.3	Tarkistusvaihe	42
8.4	Valmis tuotos ja viimeistely	43
9	Opas kuraattorin työstä Joensuun seudun päivähoidon esiopetuksen oppilashuollossa	44
9.1	Oppaan sisältö	44
9.2	Oppaan käytettävyyden arviointi	45
10	Prosessin ja tuloksen arviointi	46
10.1	Aloitus- ja suunnitteluvaiheen arviointi	47
10.2	Menetelmävalintojen arviointi	50
10.3	Työstövaiheen arviointi	51
10.4	Tuloksen arviointia	58
11	Pohdinta	60
11.1	Eettisyyden ja luotettavuuden huomioiminen ja tarkastelu	60
11.2	Ammatillinen kasvu ja kehitys	62
11.3	Jatkotutkimus- ja kehittämisideat	63
	Lähteet	65

Liitteet

Liite 1	Kuraattorien konsultoivan haastattelun ohjaavat kysymykset
Liite 2	Esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistamisen ohjaavat kysymykset
Liite 3	Toimeksiantosopimus

Liite 4	Tutkimuslupahakemus 1
Liite 5	Tutkimuslupahakemus 2
Liite 6	Kuraattorien suostumus haastatteluun
Liite 7	Kuraattoripalvelut Joensuun päivähoidon esiopetuksen oppilashuollossa – Opas esiopetuksen lastentarhanopettajille

1 Johdanto

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014. Aiemmin oppilashuollon lainsäädäntö oli hajautettu moniin eri lakeihin (Mahkonen 2015, 28). Ennen lakiuudistusta tehtyjen selvitysten perusteella oppilashuollossa todettiin olevan puutteita ja toimintaa ohjaamaan tarvittiin velvoittavampia ja määrittelevämpiä säännöksiä (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 6, 23). Opinnäytetyömme koskee esiopetusta, joten käytämme tässä työssä oppilas- ja opiskelijahuoltoista nimitystä oppilashuoltolaki. Oppilas- ja opiskelijahuollosta käytämme esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti nimitystä oppilashuolto (Opetushallitus 2014, 58). Oppilashuoltolain uudistusvaiheessa toiminnan painopistettä haluttiin siirtää ennaltaehkäisevämpään ja yhteisöllisemmin toteutettavaan suuntaan. Myös esimerkiksi koulujen välisiä eroja palveluiden saatavuudessa haluttiin tasoittaa sekä parantaa oppilaiden ja opiskelijoiden oikeutta päästä psykologin, kuraattorin tai oppilasterveydenhuollon vastaanotolle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012.)

Oppilashuoltolain uudistukset toivat muutoksia myös Joensuun päivähoiton esiopetuksen kentälle. Saimme opinnäytetyömme aiheen Joensuun varhaiskasvatuksen perheohjaajilta, jotka ovat toteuttaneet Joensuussa päivähoiton esiopetuksen osalta oppilashuoltolain velvoittamat kuratiiviset palvelut 1.8.2014 alkaen (Toimintakertomus 2015). Kuraattorin palveluihin kuuluvat uuden oppilashuoltolain mukaan koulunkäynnin tukeminen ja ohjaus, joiden avulla edistetään koulu-yhteisön hyvinvointia ja yhteistyötä perheiden kanssa. Kuraattorien palveluiden tarkoituksena on myös tukea lapsen oppimista, hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 7. §.)

Varhaiskasvatuksen perheohjaajien, joita nimitämme tässä työssä kuraattoreiksi, työnkuvaan kuului jo aiemminkin päivähoitossa olevien esioppilaiden ja heidän perheidensä tukeminen ja ohjaus (Airaksinen & Lappalainen 2016a). Uudistunut oppilashuoltolaki ja sen mukainen toimenkuvan muutos antoi heidän työlleen uu-

sia mahdollisuuksia, reunaehtoja ja velvollisuuksia. Työn kehittäminen ja sen tunnetuksi tekeminen päivähoiton esiopetuksen kuraattorin palveluiden osalta on oman työn ohella ja olemassa olevilla resursseilla osoittautunut haastavaksi prosessiksi (Airaksinen & Lappalainen 2016a). Haastavaksi prosessin on tehnyt myös se, että uusi oppilashuoltolaki on tuonut ongelmaratkaisukeinojen sijaan uusia haasteita ja sen on koettu olevan epäselvästi tulkittavissa käytännön työtä tehdessä (Mahkonen 2015, 369).

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteeksi muodostui selkeyttää Joensuun päivähoiton esiopetuksen kuraattorien työnkuvaa päivähoiton esiopetuksessa työskenteleville lastentarhanopettajille uuden oppilashuoltolain tuomien muutosten jälkeen. Teimme kuraattorien työstä oppaan, jonka avulla kuraattorit voisivat tehdä tunnetummaksi omaa työnkuvaansa osana oppilashuollon palveluita. Opas on suunnattu etenkin päivähoiton esiopetuksessa toimiville lastentarhanopettajille, koska heillä on esiopetuksen henkilökunnasta ensisijainen vastuu ryhmänsä hyvinvoinnista (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 4. §).

Opinnäytetyö sijoittuu nimenomaan Joensuun seudun päivähoitossa tapahtuvan esiopetuksen kontekstiin. Käytämme tässä työssä kirjoitusasun selkeyden vuoksi Joensuun päivähoiton esiopetuksen kuraattoreista nimitystä esiopetuksen kuraattorit ja Joensuun päivähoiton esiopetuksen lastentarhanopettajista nimitystä esiopetuksen lastentarhanopettajat.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys koostuu oppilashuollon käsitteiden määrittelystä ja esiopetuksen sekä kuraattoripalveluiden määrittämisestä esiopetuksen oppilashuollon kontekstissa. Tuomme tässä raportissa esille opinnäytetyöprosessimme toteutusta ja käytettyjä menetelmiä. Käytimme kehittämistoiminnan menetelmänä Salosen (2013) konstruktivistisen kehittämistoiminnan mallia, jonka vaiheiden mukaan jäsensimme opinnäytetyöprosessiamme. Teoriatiedon lisäksi keräsimme tietoa kuraattoreilta konsultoivalla haastattelulla, ja esiopetuksen lastentarhanopettajia osallistimme aivoriihi (Tevere 2006) menetelmällä. Saamaamme aineistoa käytimme teorian tukena tuotettaessa sisältöä oppaa-

seen. Peilaamme lopuksi opinnäytetyömme prosessia viitekehykseemme ja pohdimme työn eettisyyttä ja luotettavuutta sekä omaa oppimistamme, unohtamatta jatkotutkimusideoita.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tietoperusta

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on tavoitteellinen ja suunnitelmallinen kokonaisuus, johon kuuluvat hoito, kasvatus ja opetus. Varhaiskasvatuksessa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen hyvinvointia sekä tukea lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Tavoitteena on edistää oppimisen edellytyksiä ja oppimista sekä koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tulee varmistaa, että lapsella on kehittävä, oppimista edistävä ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Lapsen yksilöllisen tuen tarve on tunnistettava ja järjestettävä hänelle tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa. Tuen tulee tarvittaessa olla moniammatillista. Varhaiskasvatuksessa on tavoitteena myös kehittää lapsen yhteistyö ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä. Lain mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Vanhempien kanssa yhdessä toimiminen lapsen hyvinvoinnin parhaaksi sekä vanhemmuuden tukeminen on tärkeää kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustilain 1973/36 1. §, 2a. §.)

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu lapsen eri elämäntilanteissa. Yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatustilain palvelut tukevat lapsen kotikasvatusta, vanhempien ollessa ensisijaisesti oikeutettuja ja vastuussa lastensa kasvatamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 9.) Varhaiskasvatusta järjestetään perhepäivähoidossa, päiväkodissa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten leikki- ja kerhotoimintana. Esiopetus on toiminnallisesti varhaiskasvatusta. 1.8.2015 alkaen esiopetukseen osallistuminen tuli velvoitta-

vaksi. (Opetushallitus 2016a.) Päivähoito on vallitsevin toimintaympäristö yhteiskunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat kokonaisuuden, joka etenee johdonmukaisesti lapsen kehityksen mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 9.)

Jokainen alle kouluikäinen lapsi on oikeutettu saamaan varhaiskasvatusta. Vanhemmat päättävät kuinka lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen. Opetushallitus varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona päättää ja laatii valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joiden pohjalta laaditaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Jokaiselle lapselle laaditaan myös henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma perhepäivähoidossa ja päiväkodissa. (Opetushallitus 2016a.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien vuorovaikutus sekä kasvatuksellinen yhteistyö ovat oleellisia asioita. Lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa tehtävä yhteistyö on myös oleellinen osa varhaiskasvatusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 9.) Päivähoidon keskeisen tehtävän ollessa lasten vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään, on varhaisella tukemisella ja ehkäisevällä toiminnalla merkitystä. Kaikille lapsiperheille tarkoitetun palvelujärjestelmän kautta perheitä voidaan ohjata paremmin erityispalvelujen piiriin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 12.) Moniammatillinen työ korostuu varhaiskasvatuksessa, kun yhteistyö lapsen ja perheen laajan verkoston kanssa on osa henkilöstön ammatillista osaamista (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 17).

2.2 Esiopetus osana varhaiskasvatusta

Lasten on perusopetuslain (2013/1288, 26a. §) mukaan oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetuksen tavoitteena on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja myönteisten oppimiskokemusten ja leikin avulla. Esiopetuksen yhtenä tavoitteena on myös havaita ja puuttua lasten kehitykseen ja oppimiseen vaikuttaviin

ongelmiin ja näin ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Esiopetuksesta vastaavat kunnat, joiden on osoitettava esiopetuspaikka jokaiselle lapselle. Esiopetusta toteutetaan Opetushallituksen hyväksymän normin, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden ja niiden mukaan laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. (Opetushallitus 2016b.)

Kunta voi hankkia esiopetuksen myös ostopalveluna yksityiseltä tai julkiselta palveluiden tuottajalta, kuten yksityiseltä päiväkodilta. Kunnan tehtävänä on myös vastata siitä, että ostopalveluna tuotettu esiopetus toteutetaan määräysten ja säädösten mukaisesti. Esiopetus järjestetään kunnan päätöksen mukaisesti päivähoitopaikassa, koulussa tai muussa siihen soveltuvassa paikassa. Laajuudeltaan esiopetus on 700 tuntia eli keskimäärin neljä tuntia päivässä. Päivään saa kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta. Opetusministeriö on antaman suosituksen mukaan yhden opettajan esiopetusryhmässä saa olla enintään 13 lasta ja 20 lasta, silloin jos ryhmässä on myös toinen koulutettu aikuinen. (Opetushallitus 2016c.)

Opetus ja oppimateriaalit ovat maksuttomia. Esiopetukseen kuuluvilla lapsilla on oikeus tarvitsemaansa kasvun ja oppimisen tukeen sekä oppilashuoltoon. Esikoululaisella on myös oikeus maksuttomaan kuljetukseen matkan ollessa yli viisi kilometriä tai jos matka on lapselle liian rasittava, vaikea tai vaarallinen. Jokaisena työpäivänä esikoululaiset saavat myös maksuttoman aterian. (Opetushallitus 2016c.)

Joensuun seudun esiopetus on järjestetty kouluissa ja päiväkodeissa erillisissä tai yhdistetyissä ryhmissä. Erillisessä ryhmässä on ainoastaan esiopetusikäisistä lapsia, kun taas yhdistetyssä ryhmässä on esiopetusikäisten lasten lisäksi nuorempia lapsia. Koulussa yhdistetty ryhmä on esimerkiksi ryhmä, jossa on esiopetusikäisten lisäksi muita alkuopetusikäisiä oppilaita. Esiopetusta järjestetään pääsääntöisesti koulujen työpäivinä ja lukuvuodessa esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia. Esiopetusta toteutetaan yhteistyössä muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetuksen toimintaa ohjaa Joensuun seudun esiopetuksen opetussuunnitelma. Jokainen esiopetusyksikkö kuvaa opetuksen toteutusta omassa vuosisuunnitelmassaan. Päiväkodit ja koulut määrittelevät

vuosisuunnitelmassaan esiopetuksen toteutuksesta päiväkodin yhdistetyssä varhaiskasvatuksen ryhmässä tai koulun yhdysluokassa. (Opetushallitus 2016d, 17.)

Esiopetuksessa painotetaan Joensuun seudulla: myönteisten oppimiskokemusten avulla itsetunnon ja myönteisen minäkuvan vahvistamista sekä ryhmässä toimimisen, työskentelytaitojen ja sosiaalisten taitojen omaksumista. Lisäksi tuodaan esille oppimisen ilon ja motivaation löytämistä sekä itsesääätelyn- ja oman toiminnanohjauksen taitojen sekä omatoimisuuden kehittymistä. Oppimisessa korostetaan leikinomaisuutta ja kiireetöntä tekemistä jolloin yksittäiset kognitiiviset taidot eivät korostu. On tärkeää havaita lapsen mahdollinen tehostetun tai erityisen tuen tarve jo esikoulussa, jolloin tarvittavat tukitoimet voidaan aloittaa heti tuen tarpeen ilmetyä. Hyvä esiopetus ehkäisee syrjäytymistä. (Opetushallitus 2016d, 19.)

Joensuun seudun esiopetussuunnitelma rakentuu opetussuunnitelmassa määritellyille arvoille täydennettyinä seudullisilla kasvatuksen ja koulutuksen yhteisillä arvoilla. Seudullisen esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman arvoperusta on rakennettu veso-koulutusten, vanhempainiltoista saadun palautteen ja työyhteisökokousten perusteella. (Opetushallitus 2016d, 19–20.) Kasvatuksen ja koulutuksen arvot ovat Joensuun seudulla oppiminen, hyvinvointi ja vastuullisuus. Esiopetusyksikön arjessa arvot näkyvät oppimisen ilon luomisena, hyvinvoinnin lisääntymisenä ja vastuullisen toiminnan toteuttamisena. (Opetushallitus 2016d, 19–20.)

3 Oppilashuolto esiopetuksessa

3.1 Oppilashuollon tausta

Oppilashuollosta säädettiin aikaisemmin koululaeissa, terveydenhuoltolaissa, lastensuojelulaissa sekä opetussuunnitelmien perusteissa ja niihin pohjautuvissa paikallisissa opetussuunnitelmissa (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja

opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 5). Ennen lakiuudistusta oppilashuollon tilaa on arvioitu Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vuosien 2010 ja 2012 aikana tekemien selvitysten sekä THL:n ja Opetushallituksen vuosina 2009, 2011 sekä 2012 ja Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2012 tekemien selvitysten perusteella. Näiden selvitysten kautta saatiin tietoa oppilashuoltoa koskevista puutteista, joita olivat muun muassa oppilashuollon toiminnan koordinoimattomuus, kuntakohtaiset erot ja siitä koitua epätasa-arvo sekä psykososiaalisen tuen riittämättömyys. Todettiin kuntien tarvitsevan ohjausta velvoittavampia ja tarkemmin sisältöjä määritteleviä säännöksiä. (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 6, 23.)

Vuonna 2012 tehdyn esiopetuksen laatua arvioivan selvityksen mukaan oppilashuoltoa ei mielletty osaksi esiopetusta, eivätkä tuen rakenteet olleet riittävän suunnitelmallisia. Oppilashuolto koettiin varsinkin päiväkodeissa toteutettavassa esiopetuksessa vieraaksi ja siitä koettiin puuttuvan suunnitelmallisuuden. Varhaisen tuen toteutumisen osalta tulokset olivat ristiriitaisia. Osa koki sen toteutuvan hyvin ja osa taas kaipasi varhaiseen tukemiseen liittyviin asioihin selkeitä parannuksia. Moniammatillista työtä tehtiin yksittäisen lapsen kasvun ja kehittämisen tukemiseksi, mutta esimerkiksi säännöllisesti kokoontuvia oppilashuoltoryhmiä ei usein ollut. Esiopetuksen oppilashuollon palvelut puuttuivat 15 %:ssa arviointiin osallistuneista esiopetusyksiköistä. (Hujala, Backlund-Smulter, Koivisto, Parkkinen, Sarakorpi, Suortti, Niemelä, Kuronen, Knubb-Manninen, Smeds-Nylund, Hietala & Korkeakoski 2012, 81–82.) Uudessa laissa taas painotetaan ennaltaehkäisevän yhteisöllisen oppilashuollon ensisijaisuutta, mutta toisaalta turvataan myös lapsen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon, jota toteutetaan moniammatillisesti (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3. §).

Oppilashuoltoryhmien toiminnasta ei ennen uutta oppilashuoltolakia ole säädetty erikseen laissa. Silloisten opetussuunnitelmien perusteissa mainitaan, että oppilashuoltotyötä voidaan edistää ja koordinoida moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Kuitenkin selvitysten mukaan esimerkiksi isossa osassa esiopetusta järjestävissä päiväkodeissa oppilashuoltoryhmä kokoontui epäsäännöllisesti,

eikä siinä ollut moniammatillista edustusta. (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 24.)

Oppilashuoltolain uudistukset tuovat erilaisia toimintatapoja esiopetuksen kentälle. Muutos lain mukaiseen toimintaan voi aiheuttaa hämmennystä ennen uuden tiedon omaksumista ja käytäntöjen muotoutumista. Mahkonen (2015, 369) toteaa uuden oppilashuoltolain olevan kokolailla tehoton työkalu jokapäiväisten ongelmien ratkaisemiseen, mikä johtuu normipaljoudesta, sääntöpulasta ja siitä, että yksittäiset säännökset ovat vaikeaselkoisia.

Oppilashuolto on hyvin tärkeä osa esiopetuksen toimintaa esiopetuksen toimintaympäristössä sekä lasten kehitysympäristössä tapahtuneiden muutosten myötä (Opetushallitus 2014, 58). Uudet perhemuodot ja useiden perheiden harventuneet sosiaaliset verkostot, työelämän muutokset ja kansainvälistymisen vaikutukset heijastuvat lapsiperheiden arkeen. Muutokset lasten kasvuympäristöissä taas vaikuttavat lasten hyvinvointiin sekä lasten myönteistä kasvua edistävien palvelujen kehittämiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 13.) Oppilashuollosta tuli oma kokonaisuutensa vuoden 2014 esiopetussuunnitelmaan kun se vuoden 2010 esiopetussuunnitelmassa oli osa kasvun ja oppimisen tukimuotoja, perustuen perusopetuslakiin (Opetushallitus 2010, 30; Opetushallitus 2014, 58.) Oppilashuolto ja oppimisen tuki muodostivat aikaisemmin oman kokonaisuutensa, joten uusi laki on myös tämän myötä tuonut muutoksia ja sitä kautta hämmennystä toimintakulttuuriin.

3.2 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään esiopetuksen, perusopetuksen sekä nuorten ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskeluhuollosta. Lain tarkoituksena on edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta ja yhteisön hyvinvointia. Lain tavoitteena on turvata kaikille oppilaille yhdenvertaiset oppilashuollon palvelut ja tarvittava tuki. Laki luo rakenteet oppilashuollon johtamiselle toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.)

Laissa säädetään oppilashuollon kokonaisuudesta sekä järjestämisvastuista. Johtamisen ja toiminnan toteuttamisen tueksi määritellään eritasoiset oppilashuoltoa koskevat suunnitelmat ja ryhmät. Yhteisöllistä oppilashuoltoa vahvistetaan ja se nähdään ensisijaiseksi toimintamuodoksi. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki säättää tarkasti myös yksilökohtaisen oppilashuollon palveluista, monialaisen työn toteuttamisesta, kirjaamisesta ja tietosuojakäytänteistä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.)

3.3 Oppilashuollon tehtävät esiopetuksessa

Oppilashuolto on lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Ensisijaisesti oppilashuoltoa toteutetaan ennaltaehkäisevänä yhteisöllisenä oppilashuoltona, joka tukee koko esiopetusyhteisöä. Yhteisöllisen oppilashuollon lisäksi lapsilla on myös oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3. § 1.–2. mom.)

Oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Lapsen edun ensisijaisuus ohjaa oppilashuolto-työtä. Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 9. § 4. mom.)

Oppilashuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Oppilashuoltoon kuuluu koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut. Näitä ovat kuraattori- ja psykologi sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon

palvelut. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3. §.) Varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyyn kannalta on tärkeää, että pedagogisen osaamisen tukena tarjottavia monipuolisia asiantuntijapalveluita tarjotaan oppilaille ja vanhemmille osana esiopetusyhteisön arkea. (Laitinen & Hallantie 2011, 29.) Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3. §.)

Opetussuunnitelman mukaisella oppilashuollolla tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla tuetaan yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja ehkäistään syrjäytymistä sekä edistetään oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Opetussuunnitelman mukaisen oppilashuollon avulla tuetaan oppimista sekä tunnistetaan, lievennetään ja ehkäistään mahdollisimman varhain oppimisen esteitä, oppimisvaikeuksia ja opiskeluun liittyviä muita ongelmia. Opetuksen toteuttamisesta ja oppimisen tukitoimista säädetään tarkemmin koulutusta koskevissa laeissa ja niiden perusteella laadituissa opetussuunnitelmien perusteissa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 6. §.)

3.4 Yhteisöllinen oppilashuolto

Ensisijaisesti oppilashuoltoa on siis tarkoitus toteuttaa yksilökohtaisen oppilashuollon lisäksi ennaltaehkäisevänä työnä. Yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan toimia ja toimintakulttuuria, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään oppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta, vuorovaikutusta, sosiaalista vastuullisuutta sekä oppimisympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3. §, 4. § 1. mom.) Yhteisöllisyyden näkökulman tulee ulottua kaikkeen oppilaitoksen arjen toimintaan ja ohjata työntekijöiden työskentelyä. Turvallisen ja hyvinvoivan esiopetusyhteisön voidaan ajatella rakentuvan toimintakulttuurista ja rakenteista, jotka lisäävät oppilaiden hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta sekä hyvän oppimisen edellytyksiä. Näiden turvaamiseksi työntekijän on tärkeää pohtia ja tuoda esille lapsen etua ja hänen hyvinvointinsa edistämistä. Näin yksilöllinen huomioiminen

kulkee käsi kädessä yhteisöllisen hyvinvoinnin kanssa. (Hallantie & Laitinen 2011, 28.)

Oppilaitoksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä ja toteuttamisesta vastaa monialainen oppilaitoskohtainen oppilashuoltoryhmä, jota johtaa koulutuksen järjestäjän nimeämä edustaja (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14. § 2. mom.) Oppilashuoltoryhmään voivat kuulua rehtori, opettajat, erityisopetuksen edustaja, oppilashuollon palveluiden työntekijät, huoltajien edustaja ja kutsumassa myös muut asiantuntijat, jotka alueella toimivat. Koulukohtaisessa oppilashuoltoryhmässä ei käsitellä yksittäisen lapsen asioita. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä laatii myös oppilashuoltosuunnitelman sekä vastaa arvioinnista. (Opetushallitus, 2016d.)

Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä on kyse ryhmien ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin arvioinnista, seuraamisesta ja kehittämisestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä ollaan yhteistyössä neuvolan, varhaiskasvatuksen sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien toimijoiden ja viranomaisten kanssa. Yhteisöllisessä oppilashuollossa on tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa lasten ja huoltajien kuulluksi tuleminen ja osallisuus. Esiopetuksen yhteisöllinen oppilashuolto luo edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, avoimuudelle ja huolenpidolle. (Opetushallitus 2014, 60.) Osallisuus ja osallistuminen ovatkin lapsen kasvun ja kehityksen perusedellytyksiä ja lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää, että hänellä on omissa yhteisöissään mahdollisuus olla osallisena ja mukana asioiden käsittelyssä (THL 2016). Osallisuutta lisäävillä toimintatavoilla voidaan ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä ja mahdollisten ongelmien ilmetessä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä (Opetushallitus 2014, 60).

Kaikkien oppilaitoksessa oppilaiden kanssa työskentelevien sekä oppilashuolto- palveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on edistettävä tehtävissään oppilaiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Oppilaitoksen henkilökunnalla on oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista ensisijainen vastuu. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 4. §.) Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen,

psykykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus (Perusopetuslaki 628/1998, 29. § 1. mom).

Opetuksen järjestämisen lähtökohtana opetusta järjestäessä on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai esiopetuksen ja kodin välisellä matkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille. Työrauhaa edistää rauhallinen ilmapiiri. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 13. § 2. mom.; Perusopetuslaki 628/1998, 29. § 3. ja 7. mom.)

Ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta ylläpitää opetustiloista ja -välineistä sekä rakennuksesta huolehtiminen. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tietoturvallisuutta ja tapaturmien ehkäisyä koskevat toimitatavat. Myös esiopetus otetaan huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa silloin kun esikoulu järjestetään koulussa. (Terveystuololaki 1326/2010, 16. § 2. mom.; valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011, 12. §.)

3.5 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä sekä hyvinvointia ja oppimista. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys ongelmien ennaltaehkäisyssä sekä varhaisen tuen turvaamisessa. Lasten yksilölliset edellytykset, tarpeet ja voimavarat otetaan huomioon esiopetuksen arjessa ja oppilashuollon tuen rakenssa. (Opetushallitus 2014, 61.)

Yksilökohtainen oppilashuolto on lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuja neuvolapalveluina, oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa, monialaista oppilashuoltoa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5. § 1. mom.) Esiopetuksen yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina huoltajan suostumukseen (Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013vp).

Oppilashuoltolain (1287/2013, 14. §) mukaan tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä käsitellään yksittäisen oppilaan tai esiopetusryhmän tuen tarpeen selvittämiseen tai oppilashuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat. Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain oppilaan tai hänen huoltajansa suostumuksella.

Oppilashuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi tehdyssä soveltamisohjeessa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 11) todetaan, että monialainen asiantuntijaryhmä kootaan tapauskohtaisesti oppilaan tueksi etenkin, kun on tarvetta monialaiselle yhteistyölle opetushenkilöstön ja oppilashuollon palvelujen välille. Monialaisen asiantuntijaryhmä tukee oppilasta ja tarvittaessa hänen huolenpidostaan ja kasvatuksesta vastaavia. Oppilas tai huoltaja osallistuu lähtökohtaisesti monialaisen asiantuntijaryhmän kokouksiin.

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpanon ja työskentelyn aloittamisesta voidaan sopia suullisesti, mutta suostumus on hyvä pyytää ensimmäisessä kokouksessa kirjallisena. Ryhmä muodostetaan oppilashuollon eri toimijoista aina tapauskohtaisesti oppilaan tarpeen mukaisesti, eikä sillä ole vakiokokoonpanoa. Mikäli asiantuntijaryhmän jäsenet vaihtuvat tarpeen mukaan, tulee uusien mahdollisten jäsenten osalta saada suostumus oppilaalta tai huoltajalta aivan kuten aloitusvaiheessakin. Asiantuntijaryhmän alussa valitsema vastuhenkilö vastaa siitä, että prosessi etenee ja yhteisiä palaverieita kokevat kirjaukset merkitään oppilashuoltokertomukseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 12–13.)

Joensuun seudulla yksilökohtainen oppilashuolto käynnistyy kun lapsi, huoltaja, esiopetuksen työntekijä tai lasten kanssa työskentelevä ammattihenkilö ottaa yhteyttä oppilashuollon työntekijään. Lapsen oppilashuollollisen tuen tarvetta arvioidaan yhteisessä keskustelussa yhteydenottajan kanssa. Yhteydenottaja keskustelee viipymättä asiasta myös lapsen ja/tai hänen huoltajansa kanssa. Yksittäisen oppilaan oppilashuollollinen tuki voi käynnistyä myös monialaisen asiantuntijaryhmän tapaamisella. Tuen tarpeen kiireellisyyden arvioi oppilashuollon työntekijä. Asian hoitamisen aikataulusta sovitaan yhdessä huoltajan kanssa. Asiantuntijaryhmään voi kuulua esimerkiksi esikoulunopettaja, erityislastentarhanopettaja, koulupsykologi ja/ tai kuraattori, sekä vanhemmat. Tarvittaessa voidaan kutsua myös esimerkiksi kuraattori, psykologi, perheneuvolan työntekijä, lastensuojelun sosiaalityöntekijä, terapeutteja, neuvolan perhetyö tai muu asiantuntija. Yksilökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoaa se esiopetuksen tai oppilashuollon palveluiden työntekijä, jolla herää huoli oppilaasta ja jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. (Opetushallitus 2016d, 94–95.) Jos oppilaalta saadaan suostumus, on erityisesti luokanopettajan tai ryhmänohjaajan tärkeää olla monialaisen asiantuntijaryhmän jäsen. He tuntevat yleensä parhaiten oppilaiden opiskeluun liittyvät päivittäiset asiat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 11.)

3.6 Yksilökohtaisen oppilashuollon suhde oppimisen tukeen

Oppilaat voivat tarvita sekä pedagogista että oppilashuollollista tukea. Uusi oppilashuoltolaki erottaa toisistaan oppilashuoltolaissa säädetyn yksilökohtaisen oppilashuollon ja esiopetuksen osalta perusopetuslaissa säädetyn oppimisen tuen. Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu vapaaehtoisuuteen, toisin kuin perusopetuslaissa säädetty oppimisen ja koulunkäynnin tuki, johon ei tarvita huoltajan suostumusta. Tuen muotoja on mahdollista käyttää rinnakkain ja toisiaan täydentäen, mutta siten, että ne muodostavat oppilaan näkökulmasta toimivan kokonaisuuden. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 5.)

Yksilökohtainen oppilashuolto ja oppimisen tuki eroavat siis oikeudellisesti toisistaan, mutta molemmissa lähtökohtana on vuorovaikutus ja yhteistyö oppilaan ja

tämän huoltajan kanssa. Oppilaalla on heti tuen tarpeen ilmetessä oikeus riittävään oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Kotiin ollaan yhteydessä aina kun huoli oppimisesta herää. Perusopetuslaissa säädettävien tehostetun- ja erityisen tuen antaminen vaatii joissain tilanteissa yhteistyötä oppilashuollon ammattilaisten kanssa. Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen tulee käsitellä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisesti yhteistyössä (Perusopetuslaki 30.12.2013/1288, 16a. §). Myös ennen erityisen tuen päätöksen tekemistä tehdään selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta sekä oppilaan kokonaisvaltaisesta tilanteesta oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä (Perusopetuslaki 30.12.2013/1288, 17. §). Arvio erityisen tuen tarpeesta tehdään näiden perusteella eikä asian käsittelyyn välttämättä tarvita huoltajan suostumusta. Moniammatillisuuden kriteeri täyttyy, kun asian käsittelyyn osallistuu opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuollon ja/tai psykologin ja kuraattoripalvelujen edustaja käsiteltävän asian mukaan. Oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa tehtävä moniammatillinen yhteistyö ei kuulu yksilökohtaiseen oppilashuoltoon, kun se liittyy oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Tällöin oppimisen ja koulunkäynnin vaatimaa moniammatillista yhteistyötä oppilashuollon henkilöiden kanssa ei toteuteta oppilashuollon monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Oppimisen tuen asiakirjoissa voidaan mainita, että oppilas on ohjattu haakeutumaan oppilashuollon palvelujen piiriin. Oppilashuoltokertomukseen taas voidaan laittaa tieto, että oppilas saa oppimisen tukea. (Opetushallitus 2016e.)

4 Kuraattorin palvelut osana esiopetuksen oppilashuoltoa

4.1 Oppilashuoltolain mukaiset kuraattorin palvelut

Oppilashuoltolain mukaan kuraattoripalvelut ovat kuraattorin antamaa koulunkäynnin tukea ja ohjausta. Tarkoituksena on edistää esiopetusyhteisön hyvinvointia ja yhteistyötä oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. Kuraattoripalveluiden tarkoituksena on myös tukea oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

1287/2013, 7. § 1. mom.) Uuden lain mukaan kuraattorin kelpoisuusvaatimuksena on sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuusvaatimuksista annetun lain (272/2005) 6. §:n mukainen kelpoisuus, mikä tarkoittaa sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa, eli sosionomitutkintoa (AMK). Lisäksi jokaisella oppilaalla on oltava käytettävissä opiskeluhuollon vastaavan kuraattorin palveluja, jolla on edellä mainitun lain 3 §:n mukainen, sosiaalityöntekijän, kelpoisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 4.)

Lainsäädännöllä on asetettu vähimmäisvaatimukset vain koulutustasoa ja koulutuksen sisältöä koskien. Tehtäväkuvat ja työnjako vastaavan kuraattorin ja kuraattorin välillä päätetään paikallisesti vähimmäisvaatimusten rajoissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 4.) Oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalvelut tulee järjestää siten, että oppilaan on päästävänä tarvittaessa keskustelemaan kuraattorin tai psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana työpäivänä. Oppilashuollon kuraattorien palvelujen saatavuutta on turvattu asettamalla palveluihin pääsylle määrääjat ja velvoittamalla palvelujen kokonaistarpeen arviointiin, mutta kuraattorien henkilöstömitoituksesta ei ole virallista suositusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 10–11.)

4.2 Kuraattorin toimenkuva oppilashuollossa

Esiopetusyhteisön sosiaalityön asiantuntijana siis toimii kuraattori. Esiopetuksen sosiaalityön olennainen osa on sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen. Kuraattori tarkastelee kokonaisvaltaisesti sosiaalisia ilmiöitä yksilön, perheen, ryhmän ja yhteisön tasolla. Kuraattorin työtä on edistää oppilaiden sosiaalista kasvua ja arjen sujumista, vuorovaikutussuhteita ja toimintakykyä. Kuraattorityön tavoitteena on edistää sosiaalityön keinoin oppilaiden hyvinvointia, tukemalla sosiaalista kehittymistä ja koulunkäyntiä sekä opetusyhteisön hyvinvoinnin edistämistä. Työhön kuuluu asiakastyötä oppilaiden ja perheiden kanssa, konsultaatiota että opetusyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää yhteistyötä. (Hallantie & Laitinen 2011, 33.)

Kuraattorin työtehtävien neljä työtehtäväaluetta ovat yksilö- ja asiakastyö, yhteistyö, koulu yhteisössä tehtävä työ, sekä oppilashuollon, kuraattoritoiminnan ja oman ammattitaidon kehittäminen. (Hallantie & Laitinen 2011, 33.) Yksilöllisessä asiakastyössä selvitetään oppilaiden koulunkäyntiin liittyviä ongelmia. Ne voivat olla neuvotteluja vanhempien ja koulun henkilöstön kanssa, tukitoimien suunnittelua, sosiaalisten selvitysten ja arviointien tekoa, jatkotutkimuksiin ohjaamista, sidosryhmien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä asiakastyön kirjaamista. Asiakastyössä annetaan oppilaalle yksilöllistä tukea sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa ja sosiaalisessa kasvussa sekä tuetaan ja ohjataan vanhempia heidän kasvatustyössään. (Hallantie & Laitinen 2011, 33.)

Kuraattorin substanssiosaamiseen kuuluu asiantuntijuus lastensuojelun ja psykososiaalisen kohtaamisen erityisalueella. Kuraattori tarvitsee prosessiosaamista, mikä on kykyä soveltaa tietoa ja taitoa innovatiivisesti ja tavoitteellisesti kouluympäristössä. Myös vuorovaikutusosaaminen on tärkeää. Opetusympäristössä voi olla haastavaa olla pyrkimättä samankaltaisuuteen opettajien tai psykologien kanssa. Sosiaalityöntekijän erityisosaamisen esille tuominen olisi kuitenkin tärkeää, koska erilaisuuden rakentava korostaminen voi onnistuessaan olla tuoksellista kaikkien osapuolten kannalta. (Wallin 2011, 154–155.)

4.3 Kuraattori hyvinvoinnin edistäjänä

Hyvinvointia voidaan tarkastella oppilaitosyhteisössä terveyttä edistävien toimintatapojen sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmista. Oppilaitosyhteisöön kuuluu oppilaiden yhteisö sekä työyhteisö, joka siellä työskentelee. Oppilaat sekä oppilaitoksessa työskentelevät opettajat ja muu henkilöstö muodostavat oppilaitoksen psyykkisen ympäristön. Psyykkinen ympäristö koostuu tunneilmastosta, joka vallitsee yhteisössä ja ryhmälle ominaisesta ilmapiiristä. Kuulluksi tuleminen, kokemukset psyykkisestä turvallisuudesta ja tunne saadusta arvostuksesta ovat osana vaikuttamassa tähän. Ilmapiiriin vaikuttavat oppilaiden vaikutusmahdollisuudet, kokemukset yhdenvertaisuudesta, viihtyvyys sekä oppimisen ja työskentelyn mielekkyys. Sosiaalinen ympäristö oppilaitoksessa koostuu oppilaiden keskinäisistä, heidän ja henkilöstön välisistä sekä oppilaitoksessa

työskentelevän henkilöstön keskinäisistä koostuvista vuorovaikutussuhteista. Ryhmään tai yhteisöön liittymisen ja kuulumisen sekä osallisuuden näkökulmat sisältyvät sosiaaliseen ympäristöön. Osana sosiaalista ympäristöä ovat myös yhteistyö huoltajien, erilaisten sidosryhmien ja yhteistyökumppaneiden sekä lasten ja nuorten palveluja tuottavien tahojen kanssa. Oppilaitoksen yhteisöllisyyttä edistävät toimintatavat ja toimintakulttuuri kertyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Hyvinvoiva yhteisö edistää jäsentensä terveyttä ja hyvinvointia tarjoamalla tukea tarpeen mukaan ja tukemalla yksilön olemassa olevia vahvuuksia. (Hietanen-Peltola, Laitinen & Pelkonen 2015, 32.)

Oppilaiden hyvinvointiin vaikuttavat opiskelun ja koulutyön järjestämistapa. Hyvinvointia pystytään edistämään oppilaitoksen omilla ratkaisuilla. Oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia sekä oppilashuollon henkilöstön monialaista asiantuntemusta on hyvä hyödyntää näiden suunnittelussa. Työskentelyn ja opintojen järjestämisen käytänteet vaikuttavat oppilaiden vireyteen sekä jaksamiseen koulu- ja opiskelupäivän aikana pidemmällä aikavälillä. Siten järjestelyt ovat oppimiskykyyn suorassa yhteydessä. (Hietanen-Peltola, Kunttu & Pelkonen 2015, 36.)

Kiusaamiseen, väkivallan ja häirinnän ehkäisy ja niihin puuttuminen on tärkeää kouluyhteisön hyvinvoinnin näkökulmasta. Kiusaamisen, häirinnän sekä netti-kiusaamisen tunnistamiseen on kiinnitettävä huomiota. Oppilaitoksissa tulee olla kaikkien tiedossa olevat toimintaohjeet ja -mallit kiusaamisen ja väkivaltatilanteiden ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi. Hyvien vuorovaikutussuhteiden, onnistumisen kokemusten, yhteisöön kuulumisen, vaikutusmahdollisuuksien ja etenemisen lisäksi oppilaan hyvinvointia ja mielenterveyttä vahvistaa toimiva oppilaitoksen ja kodin välinen yhteistyö ja lähipiiristä ja kotoa saatu kannustus. Tukemalla tunne- ja vuorovaikutustaitoja tukemalla voidaan edistää koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia. Tunne- ja vuorovaikutustaitoja voidaan myös opettaa ja oppilaitoksen työtavoissa niiden edistäminen voidaan ottaa huomioon. (Hietanen-Peltola, Kunttu & Pelkonen 2015, 33–34.)

Oppilashuollon kehityksen myötä terveellisuuden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen on tullut yhä voimakkaammin osaksi oppilaitoksen ja henkilöstön perustehtävää. Kunnan peruspalvelujen kokonaisuuteen kuuluvat, opiskeluhuollon palvelut sisältävät myös psykologin- ja kuraattorin palvelut. Oppilaitoksessa psykologien ja kuraattoreiden tehtäviin sisältyy terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta sekä oppimista ja koulunkäyntiä edistävää ja ongelmia ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa työtä. Tavoitteena on vahvistaa oppilaitosyhteisön kokonaisvaltaista hyvinvointia ja osallisuutta tukevaa kulttuuria. Psykologi- ja kuraattoritoiminta edistää lasten ja nuorten psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä, mielenterveyttä sekä luo edellytyksiä oppimistavoitteiden saavuttamiselle. Oppilaitoksissa työskentelevät oppilashuollon asiantuntijat tarkastelevat ilmiöitä niin yksilön, perheen, ryhmän, yhteisön kuin organisaationkin näkökulmista. Psykologien ja kuraattorien tehtävänkuva pitää sisällään niin asiakastyötä, konsultaatiota kuin yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävää työtä. Psykologi- ja kuraattoripalvelujen tulee olla saatavilla helposti osana oppilaiden sekä oppilaitoksen arkea. Se, että lapsella ja nuorella on oikeus saada tarvitsemansa psykologi- ja kuraattoripalvelut määräajassa, on merkittävää varhaisen tuen toteutumisen näkökulmasta. Psykologeilla ja kuraattoreilla on tietoa oppilaiden ja yhteisön hyvinvoinnista ja tuen tarpeista. Yhteisön hyvinvointityöhön kuuluvat myös kriisityö ja kiusaamisen vastainen työ. Oman alansa asiantuntijoina psykologeilla ja kuraattoreilla on ymmärrys erilaisten yhteisöllisten ja yksilöllisten ongelmien taustatekijöistä tai syistä, jotka on tärkeää huomioida suunniteltaessa jatkotoimenpiteitä. Oppilashuollon palvelujen asiantuntijat ovat mukana yhteisön hyvinvoinnin seuraamisessa ja tarvittavassa tiedonkeruussa. (Laitinen 2015, 77–78.)

4.4 Kuraattori osana moniammatillista yhteistyötä

Uuden lain tarkoituksena on vahvistaa oppilashuollon toteuttamista monialaisena yhteistyönä (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 2. §). Oppilashuoltolain (1287/2013) 3.§:ssä todetaan, että oppilashuoltoa tulee toteuttaa opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Mahkosen (2015, 319) mu-

kaan uudessa lainsäädännössä määritetään usein uudissanojen tarkoitus. Oppilashuoltolaissa monialaisuutta ei kuitenkaan yksioikoisesti ole määritelty, joten voi olla epäselvää, mitä monialaisella yhteistyöllä tulee ymmärtää. Lakia valmistelleessa hallituksen esityksessä (67/2013, 58) kuitenkin tuodaan esille, että olakseen aidosti monialainen ryhmä, tulisi siinä olla koulun, terveydenhuollon sekä psykologi- ja kuraattoripalvelujen edustajia. Oppilashuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi tehdyssä soveltamisohjeessakin todetaan, että kaikki oppilashuollon ryhmät ovat kokoonpanoltaan monialaisia. Täsmennyksenä esimerkiksi oppilaitoskohtaisen oppilashuoltoryhmänkohdalla määritetään, että monialaiseen ryhmään kuuluvat sekä oppilaitoksen että oppilashuoltopalvelujen edustajat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 7–8.) Kuraattorin voidaan siis ajatella kuuluvan tiiviisti sekä yhteisöllisessä että yksilöllisessä oppilashuollossa toteutettavaan monialaiseen työhön.

Oppilaitosyhteisössä kuraattori osallistuu oppilaitoksen oppilashuoltoryhmään ja muuhun moniammatilliseen oppilashuollon yhteistyöhön yksittäistä oppilasta, luokkaa tai koko oppilaitosyhteisöä koskevissa asioissa sosiaalityön asiantuntijana. Kuraattori tarjoaa oppilaitoksen henkilöstölle konsultaatiota. Kuraattori osallistuu kehittämään oppilashuollon toimintamalleja sekä yhteisön turvallisuuden ja hyvinvoinnin seuraamiseen ja ylläpitämiseen. Tehdessään yhteistyötä kuraattori osallistuu oppilaitoksen ja kodin välisen yhteistyön kehittämiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön oppilaitoksen ulkopuolisten palveluiden (erityisesti lastensuojelun) työntekijöiden kanssa. Kuraattori myös tiedottaa omasta työstään oppilaille, vanhemmille ja yhteistyökumppaneille. (Hallantie & Laitinen 2011, 33.)

Karila & Nummenmaan (2001) mukaan moniammatillisuuden avulla arvioidaan kaikkien työntekijöiden näkökulmia ja se tuo myös esille tarpeen siitä erityisosamisesta, mitä päiväkotiyhteisön yhteiseen toimintaan on tarjolla eri työntekijöillä ja ammattiryhmillä. Päiväkodin samassa lapsiryhmässä työskentelevä henkilöstö harjoittaa niin sanottua sisäistä moniammatillisuutta. Ulkoisessa moniammatillisuudessa on kyse päiväkotihenkilöstön yhteistyöstä muiden, samojen perheiden ja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Ulkoisessa moniammatillisuudessa on siis kyse verkostoissa toimimisesta kuten päivähoidon ja varhaiskasvatuksen parissa moniammatillinen yhteistyö erityislapsen kuntoutuksessa,

esi- ja alkuopetuksen jatkumon rakentamisessa ja ennaltaehkäisevässä sosiaalityössä. (Karila & Nummenmaa 2001, 41–42.)

Kuraattori on oppilashuollon ryhmiä ajateltaessa mukana sellaisessa moniammatillisessa yhteistyössä, jossa samaa tehtävää suorittamassa on eri ammattiryhmien tai erilaista ammatillista osaamista edustavien työntekijöiden ryhmä. Moniammatillisessa yhteistyössä tarvitaan tietoisuutta työn erityispiirteistä, jotta uuden tiedon tuottaminen ja sen yhdistäminen aikaisempaan onnistuu. Yhteisen vuoropuheluun perustuva oppiminen ja asiantuntijuus sekä yhteisesti sovittuun työn kohteeseen suuntautuva työ vaativat eri alojen asiantuntijoiden ammattirajojen ylittämistä, toistensa asiantuntijuuden kunnioittamista ja yhteistä tulkintaa. (Niiranen 2015, 139.)

Kuraattorin pitää pystyä sopeutumaan toimintaympäristöön, sen perustehtävään ja joustavaan yhteistyöhön yhteisössä, vaikka ne joskus näyttäytyvät haasteellisina. Silti työssä on säilytettävä sosiaalityön peruspilarit, kuten asiakaslähtöisyys. Kuraattorin on tärkeää kyseenalaistaa ja pyrkiä muutokseen. On myös hyvä pohdita, millaista lisäarvoa oma työ tuottaa, jota muut siellä työskentelevät eivät voi tarjota. Tällainen oman ydinosaamisen selvittäminen ja selventäminen itselle ja muille on yksi asiantuntijuuden perusasioista. (Wallin 2011, 157.)

Oppilashuollon, kuraattoritoiminnan ja oman ammattitaidon kehittämiseksi kuraattori osallistuu oppilashuoltotyön ja koulukuraattoritoiminnan kehittämiseen sekä muuhun kehittämistoimintaan. Kuraattori osallistuu koulutukseen, työnohjaukseen sekä vastaa oman työnsä menetelmällisestä ja sisällöllisestä kehittämisestä ja ammattikäytäntöjensä ajantasaisuudesta. Kuraattori noudattaa työssään sosiaalityön ammattieettisiä periaatteita. (Hallantie & Laitinen 2011, 34.)

5 Aiemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Oppilashuoltolain tuomat muutokset näkyvät myös aiheeseen liittyvissä opinnäytetöissä, joiden tuottama tieto on osaltaan vaikuttanut meidän opinnäytetyömme

tavoitteeseen. Opinnäytetöissä tuli esille, että oppilashuollon toiminta koetaan usein sekavaksi ja kehittämistä vaativaksi alueeksi esiopetuksen kentällä. Hölttä (2015, 2) on opinnäytetyössään tutkinut Kouvolan kaupungin esiopetuksen oppilashuollon toimintaa. Tuloksina todetaan, että oppilashuollollista toimintaa kyllä toteutetaan, mutta esiopetuksen oppilashuolto on kuitenkin vielä alkutekijöissään. Tällä viitataan esimerkiksi uuden lain mukaisten oppilashuoltoryhmien puuttumiseen. (Hölttä 2015, 2.)

Myös muualla oppilashuoltoa siis tehdään, mutta toiminta ei välttämättä vielä ole muotoutunut uuden lain mukaan. Parikan (2016, 1) opinnäytetyössään tekemästä tutkimuksesta Valkeakosken Kaupungin esiopetuksen oppilashuoltoryhmän toiminnasta selviää, että moniammatillisen oppilashuoltoryhmän toiminnan sisältöä on hyvä tarkastella kriittisesti. Siellä oppilashuoltoryhmä kävi havainnoimassa esiopetusryhmiä automaattisesti, vaikkei ryhmissä olisi havaittu ongelmia. Tämä koettiin ammattilaisten mukaan raskaana. Havainnoinnin ei myöskään todettu tuottavan uutta tietoa esiopetushenkilöstön tekemiin havaintoihin nähden. Moniammatillisen ryhmän palaveri sen sijaan koettiin hyvänä, koska sitä kautta esille saatiin myös kuraattorin ja psykologin näkemyksiä. (Parikka 2016, 1.)

Vaikka oppilashuoltoryhmät olisi perustettu lain mukaisesti, niiden toiminta ei välttämättä palvele tarkoitustaan, jos ryhmien toimintatavat ovat epäselvät. Joensuu seudun esiopetussuunnitelmassa määritetään, että esiopetusta varten muodostetaan oppilashuollon suunnitelma, jossa selostetaan esiopetuksessa huomioitavat toimintatavat, tavoitteet ja niiden toteutumisen seuranta. Suunnitelmassa kuvataan myös oppilashuollon yleisiä periaatteita, yhteistyökuvioita, keskinäistä työn- ja vastuunjakoa sekä terveellisyden ja turvallisuuden edistämiseen tähtäviä toimintoja. Tehtävää varten perustettu oppilashuoltoryhmä vastaa oppilashuoltotyön suunnittelusta ja toteutuksesta. Esiopetussuunnitelman mukaan ryhmään voi kuulua yksikön esimies, esiopettajat, erityisopetuksen työntekijä, oppilashuollon työntekijä, vanhempien edustaja ja tarvittaessa muut alueella toimivat asiantuntijat. (Opetushallitus 2016d, 91.) Kuraattorien rooli osana oppilashuoltoryhmää on määritelmien mukaan väljästi tulkittavissa.

Hokkasen & Säkkinen-Salmisen (2016) kehittämishankkeen tuloksena syntyi lastentarhanopettajien työn tueksi tehty oppilashuollon opas esiopetukseen. Opas on mielestämme selkeästi ja tiivistetysti käsitelty keskeiset uuden lain tuomat muutokset. (Hokkanen & Säkkinen-Salminen 2016.) Opas on tehty Lahden kaupungille, joten siinä on havaittavissa eroja Joensuun oppilashuollon käytänteisiin. Nämä tulevat esille esimerkiksi kuraattorin työn määrittelyssä, jossa Lahden kaupungin linjauksen mukaan kuraattorit osallistuvat tällä hetkellä pääsääntöisesti yksilökohtaiseen oppilashuoltoon, eivätkä ole mukana oppilashuoltoryhmien kokoonpanossa. (Hokkanen & Säkkinen-Salminen 2016.)

Jolanki (2016) kartoitti opinnäytetyössään jyvaskyläläisten esi- ja perusasteella työskentelevien koulukuraattorien keskeisimpiä työtehtäviä uuden oppilashuoltolain jälkeen ja sitä, kuinka työtehtävät eroavat kuraattorin ja vastaavan kuraattorin välillä. Lisäksi työssä tarkasteltiin sosionomi (AMK) -koulutustaustaisen kuraattorien kompetensseja työssä. Tulosten mukaan kuraattorien keskeiset työtehtävät pystyttiin jakamaan yksilökohtaiseen ja yksilölliseen oppilashuoltotyöhön, jaotellun rajan ollessa kuitenkin häilyvä. Kuraattorin ja vastaavan kuraattorin työtehtävissä Jyväskylässä ei tutkimuksen aikana koettu olevan eroja. Työntekijöiden työn lähtökohdalla olivat omien vastuukoulujen tarpeet ja toimintakulttuuri. (Jolanki 2016, 2, 45.) Tämä opinnäytetyö tarjosi kosketuspintaa meidän ajatuksillemme omaa työtämme kohtaan. Joensuun esiopetuksen kuraattorien työtehtävien kartoitus ja niiden näkyväksi tekeminen tuntui opinnäytetyössämme tärkeältä lähtökohdalla, samoin kuin heidän luomansa toimintakulttuurin tarkastelu. Esiopetuksen kuraattorit tekevät työtä monessa eri päiväkodissa. Siksi myös päiväkotien toimintakulttuurin huomioiminen ja siellä keskeisinä toimijoina olevilta esiopetuksen lastentarhanopettajilta kumpuavan, kuraattorin työhön liittyvän tarpeen huomioon ottaminen työssämme tuntui tarpeelliselta.

Timo Suhola tutki väitöskirjassaan Lappeenrannan kaupungin kasvatus- ja opetustoimen, lasten ja nuorten kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveystoimen edustajien sekä yläkoululaisten ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilashuollon sisällöistä ja palveluprosessin toimivuudesta. Tutkimuksen mukaan oppilashuoltoon liittyvät eri toimijat ymmärtävät eri tavalla oppilashuollon sekä sen keskeiset tavoitteet ja ominaispiirteet. Eri alojen ammattilaiset eivät ole riittävän

tietoisia toistensa ammatillisten viitekehysten oletuksista tai työn rajoitteista ja mahdollisuuksista. Lainsäädännön laajuus ja pirstaleisuus voi vaikeuttaa ammattilaisten keskinäistä tiedonvaihtoa oppilashuollon ollessa käsitteenäkin selkiintymätön. Eri tahojen näkemykset oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja niiden toteutustavoista sekä osallisten roolista painottuvat monin tavoin. Osallisuuden ja asiakkuuden aito toteutuminen on haastavaa muun muassa ammattilaisten resurssien ja ajan puutteen vuoksi. Suhola toteaa, että matka oppilashuollon uusien toiminnallisten sisältöjen muutosten viemisessä valtakunnalliselta päätöksentekotasolta arkeen on pitkä ja vaatii aitoa dialogia. (Suhola 2017, 221–223.)

Annarilla Ahtola (2012, 6,17) tutki väitöskirjatyössään hyvinvointia edistävän ja ongelmia ennaltaehkäisevän oppilashuoltotyön vaikutuksia ja ennakkoehtoja suomalaisessa esi- ja perusopetuksessa. Väitöskirja on tehty ennen oppilashuoltolain uudistusta ja se on ollut osana KiVa koulu- ja Alkuportaattien hanketta. Tutkimuksessa muun muassa havaittiin, että opettajan osallistuessa KiVa koulu -ohjelmaan, hänen valmiutensa tarttua kiusaamiseen paranivat. Opettajat pitivät aktiivisemmin ohjelmaan kuuluvia ennaltaehkäiseviä oppitunteja, jos koulujen rehtorit sitoutuivat KiVa Koulu -toimenpideohjelmaan, minkä katsottiin olevan ennaltaehkäisevien toimenpiteiden toteutumiseen myönteisesti vaikuttava tekijä. Hyvinvoinnin edistäminen ja ennaltaehkäisevät toimet voivat olla hyödyllisiä sekä oppilaille että opettajille. Ylhäältä alas suuntautuva kehittäminen voi hyödyttää käytännön tason oppilashuoltotyötä. Ahtola toteaa, että psykososiaalisen hyvinvoinnin merkitystä ja tunnetaitojen tärkeyttä olisi syytä vahvistaa suomalaisessa koulussa. Oppilashuollossa keskitytään usein yksilöihin sen sijaan, että työskenneltäisiin ennaltaehkäisevän työn parissa yhteisöjen ja ryhmien kanssa (Peltonen 2010, Ahtolan 2012, 20 mukaan). Monialaiset tiimit käyttävät yli puolet tapaamisajastaan yksilötapauksiin, kun taas yleisen tason kysymyksistä keskustellaan vain 25 % ajasta tai vähemmän. Mahdollisuutta kaikkien oppilaiden hyvän oppimisen ja hyvinvoinnin edistämiseen osana koulun arkea ei ole riittävästi hyödynnetty. Ahtola kirjoittaa myös, että opettajan ollessa lasten kanssa tekemisissä päivittäin, on hän parhaassa asemassa havaitsemaan ja vaikuttamaan sekä lasten oppimiseen että psykososiaaliseen kehitykseen. Aikuisten merkitys lasten hyvinvoinnin kannalta on suuri ja jos lasten hyvinvointia halutaan parantaa, on Ahtolan mukaan keskityttävä siihen mitä aikuiset tekevät. (Ahtola 2012.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat ja tehtävät

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme kohderyhmänä ovat Joensuun seudun päivähoidon esiopetuksessa työskentelevät lastentarhanopettajat. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selkeyttää heille päivähoidon esiopetuksessa toimivien kuraattorien työnkuvaa uuden oppilashuoltolain tuomien muutosten jälkeen. Kuraattorien mukaan perheohjaajien kuraattori-nimitys, kuraattorien tarjoamat palvelut ja uudet toimintatavat ovat aiheuttaneet hämmennystä esiopetuksessa toimivien lastentarhanopettajien parissa. Tämä on tullut esille käytännön työtä tehdessä. (Airaksisen & Lappalainen 2016a.)

Kuraattorit tarvitsevat työvälineen, jonka avulla he voivat tuoda tunnetummaksi omaa työnkuvaansa esiopetuksen lastentarhanopettajille. Tästä tarpeesta muodostui tavoitteeksi tehdä kuraattorien työstä opas esiopetuksen kuraattorien roolista, työnkuvasta ja tehtävistä Joensuun päivähoidon esiopetuksen oppilashuollossa. Lastentarhanopettajat voivat oppaan avulla saada tietoa kuraattorien työnkuvasta ja osaisivat mahdollisesti käyttää kuraattorien tarjoamia oppilashuollon palveluita paremmin.

Lainvalmisteluaineistossa todetaan (esi)opettajan yleensä olevan lapsen ongelmat ensimmäisenä havaitseva henkilö (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 50). Opas suunnataan esiopetuksen lastentarhanopettajille, koska heidän kauttaan kuraattorit kokivat saavansa parhaiten muuttunutta työnkuvaansa ja tarjoamia palveluita tunnetuiksi käytännön työhön kentälle. Esiopetuksen henkilökunnalla todetaan myös olevan ensisijainen vastuu yhteisön hyvinvoinnista (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 4. §).

Lastentarhanopettajan roolia oppilashuollossa sekä opettajana että oppilashuollon toimijana pohtii myös esimerkiksi Mahkonen (2015, 202), jonka mukaan esiopettajan on tärkeää tiedostaa, milloin hän toimii opettajana ja milloin toiminta on osa oppilashuoltoa. Kyseessä olisi oppilashuolto esimerkiksi silloin, kun esiopettaja toimisi osana monialaista asiantuntijaryhmää yhteistyössä esimerkiksi kuraattorin kanssa. Ollessaan kahden oppilaan kanssa opetustilanteessa, kyseessä olisi opetus. Rajanvetoa on syytä tehdä, koska muun muassa kirjaamisvelvoitteet ovat erilaiset eri lakien säännöksiä noudatettaessa. (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 50.) Oppaasta ei löydy kaiken kattavia vastauksia lastentarhanopettajan roolin moninaisuuteen, mutta sen on tarkoitus tuoda selkeyttä rooliin osana oppilashuoltoa yhteistyössä kuraattorin kanssa.

6.2 Opinnäytetyön toimeksiantaja

Yhteistyötahomme Varhaiskasvatuksen perheohjaus kuuluu hallinnollisesti varhaiskasvatus- ja koulutuskeskuksen (VARKO) organisaation alaisuuteen. Varhaiskasvatuksen perheohjauksessa toimii kaksi kokoaikaista työntekijää. Varhaiskasvatuksen perheohjaus on kaikille päivähoiton piiriin kuuluville perheille maksutonta matalan kynnyksen palvelua. Se on päivähoidosta käsin lähtevää, varhaiskasvatussuunnitelmaan kuuluvaa toimintaa siinä ympäristössä, missä lapsi on. (Toimintakertomus 2015.)

Työnkuvaan kuuluu myös esiopetukseen kuuluvien kuraattorin palvelujen tuottaminen uudistetun oppilashuoltolain säännösten mukaan. Perheohjaus on luottamuksellista ja käytännönläheistä vanhempien tukemista heidän kasvatustehtävässään. Työn tavoitteena on tukea perheiden arjessa selviytymistä sekä lapsen hyvää kasvua ja kehitystä. Toiminta perustuu sosiaalipedagogiseen asiakastyöhön. (Toimintakertomus 2015.) Airaksisen & Lappalaisen (2016a) mukaan kuraattorin työ on hyvin pitkälti samaa työtä, mitä he ovat esioppilaiden parissa tähänkin asti tehneet. Uudistettu oppilashuoltolaki on kuitenkin tuonut perheohjaajien työnkuvaan muutoksia, jotka olisi hyvä tehdä näkyväksi toiminnassa.

Perheohjaajat tekevät yhteistyötä tiiviisti päivähoidon henkilöstön kanssa ja siellä etenkin lastentarhanopettajien ja erityislastentarhanopettajien kanssa. Henkilöstöä tuetaan vanhempien kohtaamisessa ja heidän kanssaan tartutaan yhdessä perhettä koskeviin haastavampiinkin asioihin. (Toimintakertomus 2015.) Kentällä epätietoisuutta on aiheuttanut myös kuraattorin roolin muutos oppimisen tuen ja oppilashuollon eriytymisen vuoksi (Airaksinen & Lappalainen 2016a).

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Kehittämistoimintaamme ohjaava malli

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kirjoitetaan työprosessista opinnäytetyöraportti, jossa selviää työprosessi, tulokset, johtopäätökset sekä kaikki mitä on prosessia varten tehnyt ja miksi on tehnyt. Tämän lisäksi valmistuu tuotos, joka yleensä on kirjallinen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.)

Kehittämistoiminta käsitteenä on hankalasti jäsennettävä. Kehittämistoiminta on perinteisesti ymmärretty suunnitelmallisena, lineaarisesti etenevänä toimintana. Kehittämisen ajatellaan olevan prosessi, joka muodostuu perusteellisesta tavoitteen määrittelystä, huolellisesta suunnittelusta ja niiden mukaisesta toteutuksesta. Kehittämisprosessin hallinnassa voi käyttää apuna erilaisia prosessimalleja. (Rantanen & Toikko 2009a, 2,9.) Kehittämismenetelmät voidaan jakaa prosessin hallinnan menetelmiin, tiedontuotannon menetelmiin ja osallistamisen menetelmiin (Rantanen & Toikko 2009b, 71).

Prosessi voidaan hahmottaa eri tavoilla muun muassa sen oletetun etenemistavan mukaan (Rantanen & Toikko 2009b, 72). Me jäsensimme kehittämisprosessiamme Salosen (2013, 16) konstruktivistisen mallin mukaan. Salonen on yhdistänyt kaksi kehittämisprosessin ideaalimallia, lineaarisen- ja spiraalimallin,

yhdeksi malliksi. Tämä konstruktivistinen malli pitää sisällään ajatuksen koko kehittämistoiminnan metodologisesta ymmärtämisestä. Se sisältää kehittämishankkeen huolellisen suunnittelun, hankkeen vaiheistuksen, toiminnassa oppimisen, osallisuuden, tutkimuksellisen kehittämisotteen sekä monipuolisen menetelmäosaamisen. Konstruktivistisessa mallissa korostuu yhteisöllinen näkökulma, osallistaminen sekä sosiopedagoginen työote. Malli koostuu aloitusvaiheesta, suunnitteluvaiheesta, esivaiheesta, työstövaiheesta, tarkistusvaiheesta, viimeistelyvaiheesta ja valmiista tuotoksesta. (Salonen 2013, 16–19.)

Vaiheiden suunnittelemisen konstruktivistisen mallin mukaan toi prosessin muodostamiseen selkeyttä. Mallille ominaiset osallisuuden ja toiminnassa oppimisen näkökulmat sopivat hyvin prosessimme luonteeseen kuraattorien ollessa vahvasti osallisia kehittämistoiminnassa. Salonen (2013, 16) myös korostaa kehittämistyön arviointia sen eri vaiheissa ja ottaa huomioon inhimilliset tekijät. Kehittämistoimintamme tapahtui vuorovaikutuksessa kuraattorien ja esiopetuksen lastentarhanopettajien kanssa toisaalta heiltä saamamme tiedon valossa ja toisaalta tulkitessamme yhdessä uuden lain tulkinnanvaraisia suuntaviivoja juuri heidän toiminnassaan. Jatkuva, prosessin eri vaiheissa tehtävä pysähtyminen, arviointi ja suunnan määrittäminen oli siis hyvin tärkeää mahdollisimman tarkoituksenmukaisen lopputuloksen saavuttamiseksi.

Kehittämistoiminnan tulee nojautua käsitteisiin ja niiden määrittelyyn sekä niiden käytön ymmärtämiseen osana kehittämistoimintaa, mikä erottaa kehittämistoiminnan esimerkiksi projektityöstä (Salonen 2013, 12). Meidän toiminnassamme käsitteiden määrittely vaati kohtalaisen monipuolista alamme kirjallisuuden perkaamista, ja niiden määrittelyn avulla viitoitettiin kehittämistoiminnan raamit.

7.2 Tiedonhankinta- ja osallistamismenetelmät

Kehittämishankkeen toteutuksessa tulisi olla niiden ihmisten, joiden elämään kehittämistoiminta liittyy. Kehittämisprosessi tarvitsee edetäkseen ulkopuolisia osallisia, pelkkä ulkopuolisten ajattelu ja toiminta ei ole riittävää. Kehittämistoiminnan

onnistumisen kannalta on olennaista, että käyttäjät ja toimijat osallistuvat kehittämiseen. Kehittämisen olisi hyvä tapahtua siellä, missä käytännön työn haasteet ilmenevät. Osallistaminen toteutetaan usein esimerkiksi erilaisten ryhmätyötapojen tai keskusteluiden kautta. (Rantanen & Toikko 2009c, 96.) Tiedontuotannolla on myös keskeinen merkitys kehittämisessä. Se ei ole itsetarkoitus vaan enemmänkin kehittämisen väline ja kehittämisen näkökulmasta tiedon käyttökelpoisuus on sen luotettavuutta olennaisempaa. Kehittämisprosessin eri vaiheissa on erilaisia tiedon tarpeita. (Rantanen & Toikko 2009b, 73.)

Tavoitteenamme oli selvittää kuraattorien työnkuvaa esiopetuksen lastentarhanopettajille. Halusimme koota molempien toimijoiden tietoa, kokemusta tai näkemystä tuotokseen eli oppaaseen. Keräsimme opinnäytetyössä teorian tiedon lisäksi tietoa kuraattorien konsultoivalla haastattelulla ja esiopetuksen lastentarhanopettajia osallistaen, jotta tieto tulisi käytännön työtä tekeviltä ja mahdollisten haasteiden kanssa painivilta työntekijöiltä.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse käyttää tutkimuksellisia menetelmiä ja aineiston keräämistä tulisi harkita tarkoin opintopisteisiin nähden liiallisen työmäärän välttämiseksi. Toiminnallisissa opinnäytetyöissä voidaan esimerkiksi tutkimushaastattelun sijaan kerätä tietoa konsultaatioina asiantuntijoita haastatellen. Konsultaatiohaastattelut ovat vapaamuotoisia tiedonhankinnan tapoja. Haastatteluaineistolla kerättyä tietoa voidaan käyttää opinnäytetyössä lähdeaineiston tavoin tuomaan teoreettista syvyyttä sekä päättelyn ja argumentoinnin tukena. Haastattelut, joissa kerätään faktatietoa asiantuntijoilta, ovat myös konsultaatioita. (Vilkka & Airaksinen 2003, 56–58.) Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössämme toimi vapaamuotoinen konsultaatiohaastattelu kuraattoreille. Halusimme haastattelun avulla saada oppaaseen lähdetietoa ja materiaalia. Teimme haastattelua varten ohjaavia kysymyksiä (liite 1), joiden avulla pyrimme saamaan selville mahdollisimman tarkoituksenmukaista tietoa aiheesta.

Lisäksi osallistimme kuraattorit antamaan palautetta oppaasta sen työstämisen vaiheissa. Pyysimme palautetta oppaan sisältöön ja ulkoasuun liittyvistä asioista, kun olimme saaneet kerättyä tietoa ja tehtyä ensimmäisen raakaversioon oppaasta. Pyysimme palautetta kuraattoreilta myös oppaan viimeistelyvaiheessa ja

tarkastutimme oppaan sisällön oikeellisuuden oppilashuollosta vastaavalta työntekijältä.

Selvitystä aineiston keruulla päädytään käyttämään esimerkiksi tilanteessa, jossa halutaan toteuttaa tuote kohderyhmälähtöisesti, mutta kohderyhmän tarpeita ei vielä tiedetä (Vilkka & Airaksinen 2003, 57). Halusimme selvittää, millainen tiedon tarve lastentarhanopettajilla oli kuraattorien palveluista osana oppilashuoltoa. Työntekijöiden osallistamisesta kehittämistoimintaan voidaan nähdä olevan monenlaisia hyötyjä. Esimerkiksi yhteistyökumppaneiden osallistuminen voi lisätä heidän sitoutumistaan kehittämiseen ja parantaa työn tuloksellisuutta. Lisäksi toimijoiden osallisuuden voi nähdä olevan itsearvoisen tärkeää. (Rantanen & Toikko 2009c, 90.)

Esiopetuksen lastentarhanopettajien näkökulmaa ja tarvetta kuraattorien palveluille selvitimme osallistavalla aivoriihityöskentelyllä, jonka avulla voi löytää ihmisten erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä sekä tietoa ja ideoita (Tevere 2006). Meillä oli valmiiksi mietityt kysymykset kirjoitettuna isoille papereille (Liite 2).

8 Opinnäytetyön prosessi

Kehittämishanke on hyvä jakaa vaiheisiin, koska vain suunnittelemalla ja jakamalla opinnäytetyön saa toteuttamiskelpoisiin osiin. Vaiheistetun suunnitelman tulee olla kirjoitettu tarkasti, jotta siinä voidaan kuvata myös toimijat, menetelmät ja materiaalit. Suunnittelemisen ja osittamisen tekevät toimintaa näkyväksi, ymmärrettäväksi ja arvioitavaksi. (Salonen 2013, 21.) Kehittämistyömme eteni konstruktivistisen mallin vaiheiden mukaan (kuvio 1).

Kuvio 1. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli (mukaillen Salonen 2013, 20)

8.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheessa selvitetään kehittämistarve, toimintaympäristö ja mukana olevat toimijat sekä muodostetaan alustava kehittämistehtävä. Aloitusvaiheessa on tärkeää selvittää toimijoiden osallistuminen ja sitoutuminen työskentelyyn ja puhua yhdessä työskentelyn onnistumiselle merkityksellisistä asioista. Myös aiheen realistinen rajaus ja sen kirkastaminen on syytä pitää mielessä. (Salonen 2013, 17.)

Idea opinnäytetyöhön sai alkunsa kesällä 2015 kun toinen meistä oli harjoittelussa varhaiskasvatuksen perheohjauksessa. Siellä nousivat esille uuden oppilashuoltolain mukanaan tuomat toimenkuvan muutokset ja esiopetuksen kentän hämmentynyt vastaanotto esiopetuksen kuratiivisille palveluille osana oppilas-

huoltoa. Helmikuussa 2016 tapasimme kuraattorien kanssa ja aloimme hahmotella aihetta ja näkökulmaa. Kävimme kevään 2016 aikana keskustelemassa kuraattorien kanssa ja refleктоimme työn suuntaa koululla tapahtuneissa pienryhmäohjauksissa. Kuraattorit olivat alusta asti keskeisiä toimijoita prosessissamme ja sitoutuivat kehittämiseen.

Tutustuimme kevään aikana oppilashuoltoon liittyvään teoretietoon ja siitä tehtyihin opinnäytetöihin. Teorian pohjalta esille nousseiden seikkojen ja kuraattorien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta muodostimme kehittämistehtäväksi kuraattorin toimenkuvan selkeyttämisen Joensuun esiopetuksen oppilashuollossa. Aihe oli tärkeä rajata koskemaan kuratointia, koska oppilashuoltolain muutoksen murroksessa oli riski rönsytä selkeyttämään oppilashuoltoa liiaksi opintopisteisiin nähden.

Meidän työssämme kohderyhmän rajaus viitoitti prosessimme etenemistä merkittävästi. Kohderyhmän valinta ja mahdollinen rajaus on toiminnallisen opinnäytetyön tärkein pohdittava alue. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuote, ohjeistus, tapahtuma tai opastus tehdään ryhmälle tai yksilölle käyttöön. Sen tavoitteena on saada ihmisiä osallistumaan tapahtumaan, toimintaan tai toiminnan selkeyttäminen ohjeistuksen tai oppaan avulla. (Vilkka & Airaksinen 2003, 38.) Tarve työnkuvan selkeyttämiselle oli ilmeinen lakimuutoksen vuoksi. Sekä kuraattorien että aiheesta tehtyjen opinnäytetöiden mukaan uusi oppilashuoltolaki oli tuonut muutoksia monelle ryhmälle, joten ilmeistä oli myös tarve kohderyhmän rajaamiseen.

Kehittämisen perustelut nojaavat usein erilaisiin jäsennyksiin. Kehittämistoimintaa voi perustella esimerkiksi kehittämiskysymyksen muotoiluun ja kontekstointiin tähtäävän tarveanalyysin avulla. (Rantanen & Toikko 2009c, 73–75.) Me emme sellaisenaan käyttäneet työssämme tarveanalyysia, jonka tiedonlähteinä ovat esimerkiksi tilastot. Viitoitimme pienimuotoisen kehittämistemme perustelujen muodostamista kuitenkin joidenkin tarveanalyysissä käytettävien kysymysten kautta mind mapin muodossa. Keskustelimme aluksi yhdessä kuraattorien kanssa, keitä henkilöitä kehittäminen ensisijaisesti koskee. Arvioimme myös,

mikä ongelma on kunkin tahon ja toimijan oletetun määrittelyn mukaan. Tätä pohdimme sen pohjalta, mitä tapahtumien ja kehittämistoiminnan aloituksen tarpeen taustalla on. Samalla pohdimme myös kehittämisen konkreettista tulosta.

Kohderyhmää valitessa pohdimme asiaa usealta kantilta. Keskustelimme ja kirjaimme mind mappiin ylös sen, mitkä tahot hyötyisivät kuraattorien työnkuvan tuntemuksesta. Pohdimme kuka heistä hyötyisi siitä eniten ja ensimmäisenä, kuka saa tietoa levitettyä eteenpäin ja mikä tieto hyödyttäisi eniten lasten edun toteutumista. Vaihtoehtoina kohderyhmäksi olivat lasten huoltajat, päivähoidon johtajat, esiopetuksen lastentarhanopettajat sekä esiopetuksessa olevat lapset. Mind mappia apuna käyttäen ja kerättyyn teoretietoon nojaten rajasimme kohderyhmäksi Joensuun seudulla työskentelevät esiopetuksen lastentarhanopettajat. He ovat avainasemassa kentällä havainnoimassa lasten erilaisia tilanteita. Tulimme kuraattorien kanssa siihen lopputulokseen, että heiltä tieto kuraattorin palveluista voi kantautua myös huoltajille.

Oppaan tekeminen muodostui tälle kohderyhmälle tarkoituksenmukaiseksi ratkaisuksi. Kuraattorien olisi helppo jakaa sitä sähköisesti päiväkotien johtajille tai viedä oppaita mukanaan käydessään eri päiväkodeissa.

Suunnitteluvaiheessa kirjoitetaan opinnäytetyösuunnitelma, joka sisältää tavoitteet, ympäristön, vaiheet, toimijat, kehittämistyön ja tiedonhankinnan menetelmät, resurssit sekä dokumentointitavat. Toiminnallisessa opinnäytetyössä toimintasuunnitelma tehdään lähinnä siksi että opinnäytetyön tavoitteet ja idea tulevat tiedostetuiksi, perustelluiksi sekä harkituiksi. Toimintasuunnitelmassa avataan mitä tehdään, miksi tehdään ja miten tehdään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26.) Suunnitelmaan kirjataan alustavasti myös mukana olevien toimijoiden työn- ja vastuunjako. Kehittämistyön osatekijät voivat muuttua ja tarkentua prosessin aikana eikä kaikkea voi suunnitella tarkasti. (Salonen 2013, 17.)

Syksyn 2016 aikana työstimme opinnäytetyön suunnitelman yhdessä teorian, kuraattorien ja heidän esimiehensä kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Muodostimme kehittämisen tavoitteet, vaiheistimme työtä, kartoitimme mukaan toimijoita esiopetuksen lastentarhanopettajista ja pohdimme, keneltä ja millä

menetelmillä saisimme parhaiten oppaan sisältöön käytettävää tietoa. Teimme suunnitelman liitteeksi alustavat kysymykset haastattelua ja osallistamista varten. Kirjoitimme toimeksiantosopimuksen varhaiskasvatus- ja koulutuskeskukseen varhaiskasvatuksen perheohjauksen esimiehen kanssa (Liite 3). Haimme tutkimuslupaa Joensuun varhaiskasvatuspalveluilta sekä varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunnalta kuraattorien ja esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistamista varten ja se myönnettiin 25.11.2016 (Liite 4 ja liite 5).

8.2 Esi- ja työstövaihe

Esivaiheessa siirrytään ympäristöön, jossa toteutetaan varsinainen työskentely. Vaiheen tarkoituksena on organisoida yhdessä tuleva kenttätyöskentely. Esivaihe voi olla hyvin lyhyt, mutta jos suunnitelman ja toteutuksen välinen aika on pitkä, esivaiheeseen kannattaa panostaa välttyäkseen turhalta työltä. (Salonen 2013, 17.) Esivaiheessa sovimme kuraattorien kanssa käytännön järjestelyistä. Keskustelimme, montako esiopetuksen lastentarhanopettajaa me voisimme saada osallistumaan ja sovimme, että kuraattorit kokoavat tietyltä Joensuun alueelta esiopettajia yhteiseen tapaamiseen. Osallistuvien lastentarhanopettajien määrä varmistui muutamaa päivää ennen tapaamista, joten tarkensimme vielä esiopettajien määrän vahvistuttua osallistamismenetelmää ja kysymyksiä. Sovimme myös kuraattorien haastatteluajan.

Työstövaihe on kehittämistyön pisin ja vaativin vaihe toimijoiden työskennellessä kohti tavoitetta ja tuotosta. Kehittämistyön edellä mainitut osatekijät realisoituvat työstövaiheessa. Tässä vaiheessa kehittämishankkeen osatekijät realisoituvat. Ketkä toimijat ovat mukana, mitä he tekevät ja mitkä ovat heidän roolinsa ja vastuunsa. Miten kehittämistyö tehdään, mitkä ovat menetelmät, mitä materiaalia tarvitaan kehittämisen tueksi ja miten tuotetut materiaalit dokumentoidaan. (Salonen 2013, 18.)

Kehittämistyön toteutuksen ensimmäisessä vaiheessa haastattelimme kuraattoreita. Nauhoitimme haastattelun. Pyysimme kuraattoreilta suostumuksen haastat-

telun nauhoittamiseen ja tulosten käyttämiseen oppaan sisällön tuottamista varten (liite 6). Kuraattorien haastattelun tarkoituksena oli saada käytännön tietoa opasta varten Joensuun kuraattorien työnkuvasta.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä riittää suuntaa antava tieto, joten haastattelujen puhtaaksi kirjoittamisen ja litteroinnin ei tarvitse olla yhtä täsmällisiä tutkimukselliseen opinnäytetyöhön nähden. Litterointi kannattaa toiminnallisessa opinnäytetyössä keskittää kohderyhmän näkökulmasta mielekkääseen sisällön tuottamisessa tarvittavaan tietoon. (Vilka & Airaksinen 2003, 64.) Kirjoitimme puhtaaksi nauhoitetun haastatteluaineiston, mutta jätimme jo puhtaaksikirjoitusvaiheessa pois asiaankuulumattomat puheet. Konsultaatiot ovat vapaamuotoisia tiedonhankintatapoja, eikä niille tarvitse tehdä osittaistakaan litterointia. Konsultaatiot sopivat parhaiten faktatiedon tarkistamiseen (Vilka & Airaksinen 2003, 64). Me halusimme kuitenkin kirjoittaa aineiston puhtaaksi, jotta pystyimme aineiston käsittelyn jälkeen vertaamaan siinä esille nousseita asioita tarkemmin ja paremmin teoretietoon.

Seuraavassa vaiheessa tapasimme viisi esiopetuksen lastentarhanopettajaa ja osallistimme heidät aivoriihi-menetelmällä kirjaamaan papereille vastauksia opilashuoltoon ja siinä nimenomaan kuraattorin palveluita koskien. Kokosimme vastaukset keskustellen yhteen kirjatun ne isoille papereille. Löysimme yhdessä keskeisiä teemoja, joihin esiopetuksen lastentarhanopettajat kokivat haluavansa lisää tietoa. Esiopetuksen lastentarhanopettajat toivat esille, että he haluaisivat yleistä lakitietoa ja hyvinvoinnin kaltaisia isoja käsitteitä pilkottavan oppaassa pienemmiksi ja käytännön tasolle näyttäytyviksi. He toivoivat oppaaseen aukikirjoitettuna esimerkiksi konkreettisia hyvinvointia edistäviä menetelmiä, joita kuraattorit työssään käyttävät. Kirjasimme tapaamisen jälkeen ylös myös kaikki esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistamisesta esiin nousseet asiat.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse analysoida laadullisella tutkimusmenetelmällä kerättyä aineistoa yhtä tarkasti kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä. Aineistoa voidaan käyttää lähteenä kuten konsultaatiotakin. Jos selvitystä halutaan käyttää tutkimustietona sisällöllisten valintojen perusteluun,

on analysointi hyvä tehdä. Analysointikeinoksi riittää silloin teemoittelu tai tyypittely, riippuen millaista tietoa etsitään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57–58, 64.) Ajattelimme, että saamastamme aineistosta olisi mahdollista löytää tarkoituksenmukaista ja keskeistä sisältöä oppaaseen ja todennäköisesti myös sen sisällöllisten valintojen määrittelyyn. Aineistomme on lähdetietoa, mutta samalla uskoimme sen voivan viitoittaa oppaan sisältöön tulevaa tietoa. Siispä päätimme analysoida aineistoa teemoittelun keinoja mukaillen.

Teemoittelussa voi nostaa aineistosta esille tutkimusongelmaa avaavia teemoja (Eskola ja Suoranta 1999, 175). Eskola ja Suoranta (1999, 179) toteavat, että teemoittelu on hyödyllinen analysoinnin menetelmä, kun pyritään ratkaisemaan käytännöllistä ongelmaa. Aineistosta on kyettävä poimimaan tutkimustehtävän kannalta olennaiset asiat, jotka teemoitellaan. Hahmottelimme aluksi puhtaaksi-kirjoitusvaiheessa valikoidun haastattelumateriaalin vastauksia teemoihin ja teimme osallistamisesta saadusta materiaalista yhteenvedon. Molemmissa esille nousevat teemakokonaisuudet tulivat selkeästi esille. Ne olivat yhteneväisiä teoriasta nousevien oppilashuoltolain muutosten tuomien haasteiden kanssa. Teemoista muotoutui oppaan pääotsikot, joiden alle aloimme koostaa tietoa laista, teoriasta ja haastattelusta saaduista tiedoista. Haastattelusta saadut tiedot tiivistimme kuvioihin muutaman sanan tai lauseen pituisiin tekstin pätkiin. Emme kuitenkaan muuttaneet kuraattoreilta saadun tiedon asiasisältöä.

Saimme haastattelun avulla nostetuksi esille muun muassa kuraattorien näkökulmaa omasta työstään oppilashuoltolain muutoksen jälkeen sekä siitä, millaisissa asioissa kuraattorien puoleen voisi kääntyä esiopetuksen oppilashuollossa.

Seuraavaksi aloimme raportin kirjoittamisen lomassa työstää opasta. Kokosimme siihen tietoa kokoamamme viitekehyksen teoriasta ja haastattelusta sekä esiopetuksen lastentarhanopettajilta saatujen tulosten avulla. Oppaan koonnin ollessa puolivälissä, kysyimme sähköpostitse kuraattoreilta, oliko oppaan sisältö oikeanlainen ja saimme vihreää valoa jatkamisen merkiksi. Pyysimme kuraattoreilta palautetta uudestaan, kun oppaasta oli sisällöllisesti työstetty sellainen versio, jossa kaikkien otsikoiden alle oli saatu koottua keskeiset asiat.

8.3 Tarkistusvaihe

Tarkistusvaiheella eli arvioinnilla on tärkeä rooli kehittämistyössä. Arviointi voi olla oma vaiheensa tai sen voidaan ajatella sisältyvän prosessin kaikkiin vaiheisiin. (Salonen 2013, 18.) Kehittämistoiminnassa muodostuvat aineistot analysoidaan ja arvioidaan prosessin aikana. Arviointi aineistot muodostuvat kehittämistoiminnan dokumentaatioista. Toimintaa ja sen lähtökohtia ja tavoitteita tulisi arvioida kriittisesti kerätyn aineiston perusteella. Prosessia ohjataan arvioinnin perusteella kohdentaen ja täsmentäen kehittämistoimintaa kerättyjen aineistojen avulla. (Rantanen & Toikko 2009c, 82–83.)

Opinnäytetyön kokonaisuuden arviointi on osa oppimisprosessia. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ensimmäinen arvioinnin kohde on työn idea. Siihen kuuluvat idean, aihepiirin tai ongelman kuvaus, asetetut tavoitteet, tietoperusta, teoreettinen viitekehys sekä kohderyhmä. Jottei arvio jäisi subjektiiviseksi, on hyvä saada palautetta tavoitteiden saavuttamisen arviointiin oman arvioinnin tueksi kohderyhmältä. Keskeisenä arvioinnin kohteena on myös työn toteutustapa, johon katsotaan kuuluvan keinot tavoitteiden saavuttamiseksi ja aineiston kerääminen. Arvioinnin ytimessä ovat tuotoksen idea, tavoitteiden saavuttaminen sekä tuotoksen sisällön että ulkoasun arvioitu toimivuus. (Vilka & Airaksinen 2003, 154–161.)

Arviointi ei ole ollut oma vaiheensa vaan se on kulkenut mukana opinnäytetyöprosessimme eri vaiheissa. Aloitus-, suunnittelu-, esi- ja työstövaiheen sekä viimeistelyvaiheen ja valmiin tuotoksen kohdalla tuotetut aineistot ovat käsittelyn ja reflektoinnin perusteella muokanneet prosessimme kulkua. Olemme dokumentoineet kehittämistämme itsellemme muun muassa työpäiväkirjamaisina muistiinpanoina tapaamisista kuraattorien kanssa, keskinäisestä reflektiostamme ja koulussa tapahtuneesta pienryhmäohjauksesta. Vaiheiden kulku on kuvattu raportissa edellä ja niissä tulee esille arvioinnin merkitystä prosessissamme idean kehittelystä valmiiseen tuotokseen. Esimerkiksi aloitus- ja suunnitteluvaiheessa opinnäytetyömme tavoite täsmentyi useaan kertaan kerätyn aineiston pohjalta tehtyjen reflektointikeskustelujen kautta.

Toimijat arvioivat yhdessä syntynyttä tuotosta ja voivat arvioinnin perusteella palauttaa sen takaisin työstövaiheeseen tai siirtää viimeistelyvaiheeseen (Salonen 2013, 18). Tuotosta tehdessä arvioinnilla oli myös keskeinen merkitys jo tekovaiheessa, koska halusimme sen olevan käyttäjilleen tarkoituksenmukainen työväline ja arviointi muokkasi oppaan sisältöä. Koimme, että pelkästä valmiin tuotoksen arvioinnista kuraattorit hyötyisivät vain jatkokehittelyä tai oppaan hienoista viimeistelyä ajatellen.

8.4 Valmis tuotos ja viimeistely

Viimeistelyvaiheeseen tulee varata aikaa, sillä se voi kestää kauan ja työllistää paljon opiskelijoita. Viimeistelyvaiheessa viimeistellään sekä tuotos että kehittämisraportti. Viimeistelyvaiheessa voi olla mukana kehittämiseen sitoutuneita henkilöitä ja se voi sisältää esimerkiksi tuotoksen esittelyn sidosryhmille. Kehittämisen tuloksena voi toiminnallisessa opinnäytetyössä usein syntyä konkreettinen tuote. (Salonen 2013, 18–19.)

Viimeistelyvaiheessa tarkistimme opinnäytetyöraportin sisällön ja kirjoitusasun. Viimeistelimme myös tuotoksen eli oppaan. Esittelimme valmiin oppaan kuraattoreille, mutta prosessissamme mukana olleilta esiopetuksen lastentarhanopettajilta emme ehtineet aikataulullisista syistä enää pyytää palautetta oppaasta. Pyysimme kuraattoreita kuitenkin lähettämään oppaan mukana olleille esiopetuksen lastentarhanopettajille sähköpostitse. Prosessimme tultua päätökseen yhteistyömme kehittämisen tiimoilta toimeksiantajien kanssa päättyi. Esittelimme valmiin opinnäytetyön seminaarissa toukokuussa.

9 Opas kuraattorin työstä Joensuun seudun päivähoidon esiopetuksen oppilashuollossa

9.1 Oppaan sisältö

Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi opas (liite 7), joka avaa päivähoidon esiopetuksessa toimivan kuraattorin työtä Joensuun seudulla. Opas on suunnattu Joensuun seudun päivähoidossa toimiville esiopetuksen lastentarhanopettajille. Oppaassa oleva tieto koostuu teorian ja käytännön vuoropuhelusta. Opas perustuu oppilashuoltolakiin, Joensuun esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja Joensuun seudun esiopetussuunnitelmaan sekä muuhun kuraattorin työtä käsittelevään lähdemateriaaliin. Oppaassa on keskeisessä osassa myös Joensuun esiopetuksen kuraattorien haastattelusta saatu käytännön näkemys heidän työnkuvastaan. Lisäksi osallistamalla esiopetuksen lastentarhanopettajia selvitimme mitä toiveita ja tarpeita heillä on oppaan sisällöstä.

Oppaan sisällysluettelo:

Yleinen kaavio oppilashuollosta

Kuraattorin palvelut oppilashuollossa - esiopetuksen kuraattorin ydinosaaminen Joensuussa

Yhteisöllinen oppilashuolto - esiopetuksen kuraattorin työnkuva Joensuussa

Yksilökohtainen oppilashuolto - esiopetuksen kuraattorin työnkuva Joensuussa

Oppimisen tuki ja oppilashuolto - esiopetuksen kuraattorin rooli

Opas on 13 sivuinen sisältäen kansilehden, sisällysluettelon ja lähteet. Oppaan ulkoasu on pyritty pitämään mahdollisimman selkeänä ja helposti luettavana, jotta siitä olisi helppo ja nopea käydä tarkistamassa tarvitsemiaan asioita. Oppaassa on selkeä ja lyhyt sisällysluettelo, josta löytyy näppärästi se, mitä kaikkea opas pitää sisällään. Oppaassa on käytetty myös kaavioita. Kaavioilla pyritään tuomaan oppaan ulkoasuun lisää kiinnostavuutta ja helppolukuisuutta. Niiden avulla on myös eroteltu kokemustieto teoretiedosta.

Lukijaystävällisyys on otettu huomioon myös erinäköisissä fonteissa. Lakiteksti on merkattu kursivoituna ja laitettu lainausmerkkeihin, jotta se erottuisi ja siitä saisi käsityksen, että se on muokkaamatonta lakitekstiä. Olemme lihavoineet keskeisiä sanoja, jotta lukijan olisi helpompi löytää etsimäänsä asiaan liittyvää tekstiä tiedon seasta. Oppaan kooksi valitsimme A4 muotoiluteknisistä syistä. Opas on sähköisenä pdf-versiona, jotta sen saa helposti lähetettyä esimerkiksi sähköpostitse kohderyhmälle. Sen saa myös tulostettua paperiversioksi. Kuraattorit saavat itselleen myös muokattavan word-version oppaasta mahdollista jatkotyöstämistä ja muutosten tekemistä varten.

9.2 Oppaan käytettävyyden arviointi

Opinnäytetyön kriteereitä tuotteelle ovat: uusi muoto, tuotteen käytettävyys kohderyhmässä ja käyttöympäristössä, asiasisällön sopivuus kohderyhmälle sekä tuotteen informatiivisuus, selkeys, houkuttelevuus ja johdonmukaisuus (Vilka & Airaksinen 2003, 53). Oppaan ulkomuoto ei ole järin innovatiivinen ja uusi. Sen sisältö ja sisällön jaottelu teoriaan ja käytäntöön on mielestämme sekä kuraattoreilta saamamme palautteen perusteella kuitenkin hyvä. Jaottelu tuo esille lakitekstin, joka yksin ei informoi lukijaa käytännön työtä helpottavasti, mutta on kuitenkin tärkeä perusta koko oppaan tiedolle. Teoria ja kuraattoreilta saadut tiedot heidän työstään vievät lukijan syvemmälle ja lähemmäs käytännön arkipäivän ratkaisuja. Meidän mielestämme opas on melko johdonmukainen, mutta oppilas-huollon ollessa niin monisyinen, emme voi kuin toivoa, että tekstin jaottelu näyttyy johdonmukaisena ja selkeänä myös kohderyhmälle. Kuraattorien palautteen perusteella opas oli selkeä ja tarpeeksi pelkistetty, ollakseen ymmärrettävämpi.

Ajatuksena on, että opas voi olla helposti saatavilla aina tarpeen tullen, kun halutaan tarkistaa jotain esiopetuksen kuratointiin liittyvää. Tarkoituksena oli tuottaa tiivis, mutta kuitenkin kattava paketti kuraattorin työstä Joensuun alueella. Mielestämme onnistuimme rajaamaan oppaaseen kuraattorien haastattelusta ja esiopetuksen lastentarhanopettajien tarpeista nousseet pääkohdat. Merkattujen lähteiden ja linkkien avulla oppaan lukija pääsee käsiksi lisämateriaaliin.

Sisällysluettelo ja kaaviot tuovat oppaaseen helppolukuisuutta. Oppaan informatiivisuus on melko kattava, mutta kuitenkin tiivis, jotta oppaan selkeys ja käyttömukavuus säilyvät. Jos olisimme tehneet kattavamman oppaan, olisi vaarana ollut informatiivisuuden häviäminen tiedon sekamelskaan. Siksi aiheen rajaus oli hyvä ja viitoitti myös oppaan sisältöä hyvin.

Oppaan kohdalla lähdekritiikki on hyvin tärkeää. On pohdittava, mistä oppaaseen tulevat tiedot on hankittu ja kuvattava se, että käytettyjen tietojen oikeellisuus ja luotettavuus on varmistettu (Vilka & Airaksinen 2003, 53). Oppaassa on näkyvissä mistä lähteistä tieto on lähtöisin. Pohdimme paljon oppaan työstämisen aikana tietojen oikeellisuutta, koska kuten on jo tullut esille, laki on koettu vaikeaselkoisena ja siten tulkinnan vaara oli myös oppaassa olemassa. Varmistimme kirjaamiemme tietojen oikeellisuuden pyytämällä oppaasta palautetta myös kuraattorien esimieheltä, joka vastaa oppilashuollon kehittämisestä ja on perillä Joensuun esiopetuksen oppilashuollon vallitsevista käytännöistä.

10   Prosessin ja tuloksen arviointi

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selkeyttää päivähoidon esiopetuksessa työskenteleville lastentarhanopettajille Joensuun esiopetuksen kuraattorien työnkuvaa uuden oppilashuoltolain tuomien muutosten jälkeen. Kuraattorien tarvitsemaksi työvälineeksi työnkuvan tunnettavuutta edistämään teimme oppaan, jossa kerrotaan kuraattorien roolista, työnkuvasta ja tehtävistä Joensuun esiopetuksen oppilashuollossa. Koska oppaassa oleva tieto on rajattu tarkastelemaan kuraattorien työtä osana esiopetuksen oppilashuoltoa, ei opas ole laaja tietolähde oppilashuollon kiemuroista.

Opas on suunnattu Joensuun seudulle. Siinä olevaa tietoa oppilashuollon käytännöistä ei siis voida suoraan yleistää muita paikkakuntia koskeviksi oppilashuoltolain tulkinnanvaraisuuden ja siitä johtuvien käytännöiden vaihtelevuuden vuoksi.

10.1 Aloitus- ja suunnitteluvaiheen arviointi

Uuden oppilashuoltolain myötä haluttiin edistää oppilaiden mahdollisuutta päästä psykologin, kuraattorin tai opiskeluterveydenhuollon vastaanotolle (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012). Joensuussa esiopetuksen oppilaiden pääsystä kuraattorin vastaanotolle tuli turvatumppaa varhaiskasvatuksen perheohjaajien saadessa toteuttaakseen esiopetuksen osalta oppilashuoltolain velvoittamat kuratitiviset palvelut 1.8.2014 alkaen (Toimintakertomus 2015). Mahkonen (2015, 369) toteaa oppilashuoltolain tuoneen kentälle uusia, muun muassa epäselvään tulokintaan liittyviä haasteita. Tästä syystä kokivat myös kuraattorit (Airaksinen & Lappalainen 2016a) omien palveluidensa kehittämisen ja työnsä tunnetuksi tekemisen haastavaksi. He totesivat, että kentältä tulevan viestin mukaan esiopetuksessa aiemmin vieraasta kuratoinnista haluttiin lisää tietoa. Laitisen (2015, 78) mukaan lapsen oikeus saada kuraattoripalvelut määräajassa on merkittävää varhaisen tuen toteutumisen näkökulmasta.

Vaikka kuraattorille pääsy oli määräajan puitteissa mahdollista, pohdimme prosessimme alussa, olisiko yhteyden ottaminen kuraattoreihin sen todennäköisempää, jos kentällä työskentelevät eivät ole perillä uuden, vaikeaselkoiseksi koetun oppilashuoltolain tuomista muutoksista. Onnistuisiko silloin myöskään varhaisen tuen näkökulman toteutuminen ja oppilashuoltolain (1287/2013, 3. §) ennaltaehkäisevä eetos? Kuraattorien työnkuvan selkeyttäminen oli edellä mainituista syistä alusta asti punainen lanka tavoitteemme muodostamisessa. Opinnäytetyömme aihe oli siis hyvin ajankohtainen. Saimme mahdollisuuden lähteä tekemään näkyväksi kuraattorien työnkuvaa yhdessä heidän kanssaan.

Esiopetuksen (Opetushallitus 2016a) ollessa toiminnallisesti varhaiskasvatusta, on sen tavoitteena varhaiskasvatuslain (1973/36 1. §) mukaan lapsen hyvinvoinnin edistäminen ja lapsen iänmukaisen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukeminen. Myös oppilashuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on edistää oppilaiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia sekä lisäksi ympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja yhteisön hyvinvointia. Opetushallituksen (2016c) mukaan esiopetukseen kuuluvilla lapsilla on oikeus tarvitsemaansa kasvun ja oppimisen tukeen

sekä oppilashuoltoon. Kuitenkin vuonna 2012 tehdystä esiopetuksen laatua arvioivasta selvityksestä (Hujala ym. 2012, 81–82) kävi ilmi, että oppilashuolto esiopetuksessa oli vieras asia ja esiopetuksen oppilashuollon palvelut puuttuivat 15 %:ssa arviointiin osallistuneista esiopetusyksiköistä.

Ajattelimme, että oppilashuollon toimivuutta ei voinut pitää itsestäänselvytenä. Lisäksi esimerkiksi moniammatillista työtä ei tutkimuksen (Hujala ym. 2012, 81–82) mukaan tehty muutoin kuin yksittäisen lapsen asioissa moniammatillisen edustuksen puuttuessa oppilashuoltoon kuuluvista oppilashuoltoryhmistä usein lähes kokonaan. Päivähoidon esiopetukseen nimetyt kuraattorit olivat työskennelleet uuden lain voimaantulon jälkeen vasta lyhyen aikaa, muutoksen mittavuus huomioon ottaen. Oletimme siis myös Joensuun kuraattorien roolin olevan epäselvä oppilashuollossa ja sen moniammatillisissa kokoonpanoissa.

Uuden oppilashuoltolain (Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelija-huoltolain ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE67/2013, 6, 23) ajateltiin tuovan kunnille ohjausta velvoittavampia ja tarkemmin sisältöjä määritteleviä säännöksiä. Uusi laki velvoittaakin kuntia enemmän, mutta kuten Mahkonenkin (2015, 369) tuo esille, on uusi oppilashuoltolaki melko tehoton työkalu yksittäisten ja samaan aikaan jokapäiväisten ongelmien ratkaisemiseen muun muassa sääntöpuolan ja yksittäisten säännösten vaikeaselkoisuuden vuoksi. Oppilashuollon nähdään kuitenkin olevan hyvin tärkeä osa esiopetuksen toimintaa esiopetuksen toimintaympäristössä sekä lasten kehitysympäristössä tapahtuneiden muutosten myötä (Opetushallitus 2014, 58). Muutokset lasten kasvuympäristöissä vaikuttavat lasten hyvinvointiin sekä lasten myönteistä kasvua edistävien palvelujen kehittämiseen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 13). Pohdimmekin, kuinka uuden oppilashuoltolain tuomat myönteiset muutokset Joensuun esiopetuksen kuratoinnin osalta saataisiin aukaistua niin, että sen avulla voitaisiin kehittää lasten kasvuympäristöä parempaan suuntaan.

Löytämämme aiheesta tehdyt opinnäytetyöt vahvistivat näkökulmaa, jonka mukaan uusi oppilashuoltolaki aiheutti hämmennystä sen parissa työskentelevien keskuudessa. Hokkasen ja Säkkinen-Salmisen (2016) opinnäytetyön tuotoksena tehdyssä, hyvin kattavassa oppaassa uuden lain tulkinnan väljyys tuli kuitenkin

esille esimerkiksi siinä, että opas oli tehty Lahden kaupungille ja kaupunki oli linjannut kuraattorin roolin erilaiseksi kuin mitä se Joensuun kuraattorien (Airaksinen & Lappalainen 2016b) mukaan oli heidän toiminnassaan.

Tästä saimme vahvistusta ajatuksellemme rajata aihe nimenomaan kuraattorien työhön osana oppilashuoltoa. Jolanki (2016) taas tuo omassa opinnäytetyössään esille, että olipa kyseessä uuden lain myötä erotellut kuraattori tai vastaava kuraattori, olivat työn lähtökohtina omien oppilaitosyhteisöjen tarpeet ja toimintakulttuuri. Halusimme tuoda työssämme esille nimenomaan Joensuun esiopetuksen kuraattorien tuntemaa toimintakenttää ja heidän siellä muodostamia toimintatapoja sekä tehdä näkyväksi heidän työtapojaan esiopetuksen oppilashuollossa. Myös uuden lain sisältöjen selkeyttäminen kuraattorin työnkuvan osalta tuntui tärkeältä. Jos heidän työnsä osana oppilashuoltoa olisi tunnetumpi esiopetuksen toimintaympäristössä, voisi heidän ammattitaitoaan hyödyntää paremmin ja varhaisen tukemisen toteutuminen olisi todennäköisempää.

Hallantien & Laitisen (2011, 33) mukaan yhtenä kuraattorin työtehtävänä on tiedottaa omasta työstään muun muassa oppilaille, vanhemmille ja yhteistyökumppaneille. Kuraattorien kanssa keskusteltuamme päädyimme valitsemaan tiedottamisen työvälineeksi oppaan. Pohdittuamme kuraattorin työnkuvan vaikeaselkoisuutta oppilashuollossa eri tahojen ja kuraattorien määrittelyn mukaan, sekä kehittämistoiminnan tarpeen taustalla olevia asioita, päädyimme kerättyyn teoretietoon nojaten rajaamaan oppaan kohderyhmäksi Joensuun päivähoidossa työskentelevät esiopetuksen lastentarhanopettajat. Hallantie & Laitinen (2011, 29) toteavat varhaisen tuen ja ennaltaehkäisyn kannalta tärkeäksi, että pedagogisen osaamisen tukena tarjottavia monipuolisia asiantuntijapalveluita tarjotaan oppilaille ja vanhemmille osana esiopetusyhteisön arkea. Kuraattorit eivät voi jatkuvasti olla läsnä yhteisön arjessa, mutta esiopetuksen lastentarhanopettajat ovat avainasemassa kentällä havainnoimassa lasten erilaisia tilanteita. Oppilashuoltolain (1287/2013, 4. §) mukaan oppilaitoksen henkilökunnalla on esiopetusyhteisön hyvinvoinnista ensisijainen vastuu. Oppilaiden kanssa oppilaitoksessa työskentelevien sekä oppilashuoltopalveluista vastaavien viranomaisten ja työntekijöiden on edistettävä tehtävissään oppilaiden ja oppilaitosyhteisön hyvinvointia sekä kotien ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Tulimme kuraattorien

kanssa siihen lopputulokseen, että esiopetuksen lastentarhanopettajilta tieto kuraattorin palveluista osana oppilashuoltoa voi kulkeutua myös huoltajille.

10.2 Menetelmävalintojen arviointi

Kun opinnäytetyömme kohde selkiintyi, päätimme aineistonkeruumenetelmät. Keräsimme opinnäytetyössä teoretiedon lisäksi tietoa kuraattorien konsultoivalla haastattelulla ja esiopetuksen lastentarhanopettajia aivoriihityöskentelyllä (Tevere 2006) osallistaen. Kehittämisprosessi tarvitsee edetäkseen ulkopuolisia osallisia ja sen onnistumisen kannalta olennaista on käyttäjien ja toimijoiden osallistuminen kehittämiseen (Rantanen & Toikko 2009c, 96). Tiedonhankintamenetelmävalintamme onnistuivat hyvin, sillä saimme tietoa lähdeaineiston tavoin päättelymme tueksi sekä faktatietoa Joensuun kuraattoreilta juuri heidän työstään. Kuraattoreilta saadun tiedon avulla pystyimme tuomaan oppilashuoltolain tuomiin muutoksiin käytännönläheisempää näkökulmaa.

Vilkan & Airaksinen (2003, 57) mukaan aineiston keruuta käytetään esimerkiksi tilanteessa, jossa tuotteessa halutaan ottaa kohde huomioon, mutta kohderyhmän tarpeita ei vielä tiedetä. Esiopettajien joukko oli hyvin pieni ja koostui vain yhden Joensuun alueen esiopetuksen lastentarhanopettajista. Onnistuimme kuitenkin saamaan näkemyksiä heidän tiedon tarpeestaan, koskien kuraattorien palveluita osana esiopetuksen oppilashuoltoa. Heiltä saamamme tieto vaikutti oppaan sisältöön. Rantasen & Toikon (2009c, 90) mukaan yhteistyökumppaneiden osallistuminen voi lisätä heidän sitoutumistaan kehittämiseen ja parantaa työn tuloksellisuutta. Emme ehtineet kerätä esiopetuksen lastentarhanopettajilta palautetta valmiista oppaasta. Emme siis pysty arvioimaan olisivatko prosessiin osallistuneet esiopettajat voineet nähdä tuotoksesta oman panoksensa. Osallistamistilanteessa heiltä saamamme palautteen perusteella päiväkotien toimintakulttuurin huomioiminen ja heidän näkökulmiensa huomioon ottaminen oli heille kuitenkin merkittävää. Toivomme siis, että heidän näkemyksensä välittyisi oppaasta myös kohderyhmän muille esiopettajille.

Tiedontuotanto on Rantasen & Toikon (2009b, 73) mukaan kehittämisen väline ja tiedon käyttökelpoisuus on sen luotettavuutta olennaisempaa. Onnistuimme prosessimme eri vaiheissa tuottamaan tietoa useista yhteisistä keskusteluista kuraattorein kanssa, aineistonkeruumenetelmillämme, sähköpostitse kuraattoreilta kysytyillä ja kasvokkain läpikäydyillä arviointikeskusteluilla sekä refleктоimalla keskenämme tai osana koulussa tapahtunutta pienryhmäohjausta. Rantanen & Toikko (2009c, 82–83) toteavat arviointiaineistojen muodostuvan kehittämistoiminnan dokumentaatioista, jotka meillä koostuivat konsultaatiohaastatteluaineiston lisäksi edellä mainittujen keskustelujen ja tapaamisten muistiinpanoista, koko ajan laajentuneesta viitehyksen teoriapohjasta ja työpäiväkirjoista. Salosen (2013, 18) mukaan arvioinnin voidaan nähdä sisältyvän prosessin kaikkiin vaiheisiin. Meillä sekä prosessi että tuotoksen sisältö muotoutuivat paljon keräämämme tiedon ja siitä tehdyn arvioinnin perusteella. Ohjasimmekin prosessiamme tehdyn arvioinnin perusteella täsmentäen kehittämistoimintaa tiettyyn suuntaan (Rantanen & Toikko 2009c, 83). Ilman prosessin jatkuvaa arviointia, olisi työmme helposti luisunut liian laajaksi, koska oppilashuoltolain käsittelyyn kuraattorin työnkuvan osalta olisi ollut tarjolla monia näkökulmia. Muutoinkin Salosen (2013) konstruktivistisen mallin vaiheistus tuki työtämme rakentavasti prosessin kaikissa vaiheissa.

10.3 Työstövaiheen arviointi

Alkaessamme työstää opasta, halusimme saada konsultoivasta haastattelusta nousseet asiat ja viitekehiksemme teoriasta nousevat asiat toisiaan tukevasti esille. Vuoropuhelua viitoitti se, että oppilashuoltoa (1287/2013, 3. § 1. – 2. mom.) toteutetaan ensisijaisesti koko esiopetusyhteisöä tukevana ennaltaehkäisevänä yhteisöllisenä oppilashuoltona, yksilökohtaisen oppilashuollon lisäksi. Oppilaan on lain (1287/2013) mukaan päästävä tarvittaessa keskustelemaan kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä ja kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana työpäivänä. Kuraattorien palvelujen saatavuutta on turvattu asettamalla palveluihin pääsulle määrääjat ja velvoittamalla palvelujen kokonaistarpeen arviointiin, mutta kuraattorien henkilöstömitoituksesta ei ole virallista suositusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 10–11.)

Joensuun kuraattorit (Airaksinen & Lappalainen 2016) painottivat prosessin aikaisissa keskusteluissa ennaltaehkäisevää ja yhteisöihin kohdistuvaa työtettä, koska heidän resurssejaan ei olisi tarkoituksenmukaista tai mahdollistakaan suunnata vain oppilashuollon yksilötyöhön. Kuitenkin tärkeää tiedottamisen kannalta oli tuoda oppaassa esille myös niin sanottu seitsemän päivän sääntö ja sen tunnetummaksi tekeminen, jotta tukea tarvitsevia osattaisiin ohjata oikeisiin palveluihin määrääjassa.

Oppilashuoltolain mukaiset, kuraattoripalveluja määrittävät säännökset ovat käsitetasolla laajoja, eivätkä välttämättä sellaisinaan anna selkeää kuvaa siitä, mitä kuraattorin työ konkreettisesti pitää sisällään. Meidän oli siis pilkottava laajoja käsitteitä pienemmiksi ja konkreettisemmaksi, että oppaasta olisi löydettävissä apua arjen haasteisiin. Halusimme korostaa oppaassa tärkeänä osana oppilashuoltolain säädöksiä, mutta yhtä tärkeää oli mielestämme vastata esiopettajien pyyntöön käytännönläheisyydestä. Kuraattoripalvelut ovat lain (1287/2013, 7. § 1. mom.) mukaan kuraattorin antamaa koulunkäynnin tukea ja ohjausta ja sen tarkoituksena on edistää kouluyhteisön hyvinvointia ja yhteistyötä oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa. Esimerkiksi lain määritelmässä olevat koulunkäynnin tuki ja ohjaus sekä hyvinvointi eivät käsitteinä välttämättä kerro, mitä ne arjessa tarkoittavat.

Laitinen (2015, 78) toteaa kuraattoreilla olevan oman alansa asiantuntijoina tietoa ja ymmärrystä erilaisten yhteisöllisten ja yksilöllisten ongelmien taustatekijöistä tai syistä, oppilaiden sekä yhteisön hyvinvoinnista ja tuen tarpeista. Hietanen-Peltolan ym. (2015, 32) mukaan hyvinvointia voidaan tarkastella oppilaitosyhteisössä terveyttä edistävien toimintatapojen sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin näkökulmista. Psyykkisen ympäristön muodostavat yhdessä oppilaitosyhteisöön kuuluva oppilaiden yhteisö sekä siellä työskentelevä työyhteisö. Yhteisössä vallitsevaan tunneilmastoon vaikuttavat oppilaiden vaikutusmahdollisuudet, yhdenvertaisuuden kokemukset ja viihtyvyys. Sosiaaliseen ympäristöön taas kuuluvat vuorovaikutussuhteet, jotka koostuvat oppilaiden keskinäisistä sekä heidän ja henkilöstön välisistä vuorovaikutussuhteista. Sosiaaliseen ympäristöön nähdään kuuluvan osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen näkökulmien

sekä yhteistyön huoltajien ja sidosryhmien kanssa. Kuraattorit (Airaksinen & Lappalainen 2016b) korostivat osallisuuden merkitystä yhteisöllisyyden luomisessa. Vanhempien ja lasten osallistamisen mahdollisuuksien esiin tuominen ja heidän näkökulmansa korostaminen oli tärkeää heidän työssään. Emme varsinaisesti avanneet osallistamisen ja hyvinvoinnin käsitteitä oppaassa, koska siitä olisi tullut siten liian laaja. Hyvinvoinnin ja osallistamisen näkökulma ja konkretia tulee kuitenkin oppaassa esille kuraattorien haastattelusta saadusta tiedosta. Siinä myös kerrotaan, mikä kuraattorien rooli on hyvinvoinnin edistäjänä ja tuodaan esille kuraattorien mahdollisuutta perheiden ja vanhempien näkökulman vahvistamisen esille tuomiseen.

Lain (Opetushallitus 2014, 60) mukaan yhteisöllisessä oppilashuollossa lasten ja huoltajien kuulluksi tulemistä ja osallisuutta pidetään tärkeinä ja osallisuutta lisäävillä toimintatavoilla ehkäistään ongelmien syntymistä. Lapsen on tärkeää kasvunsa ja kehityksensä kannalta saada olla osallisena omissa yhteisöissään (THL 2016). Hietanen-Peltola ym. (2015, 36) sanookin, että hyvinvointia pystytään edistämään oppilaitoksen omilla opetustyön järjestämiseen liittyvillä ratkaisulla. Oppilashuollon henkilöstön, joihin kuraattorikin lukeutuu, monialaista asiantuntemusta olisikin hyvä hyödyntää näiden ratkaisujen suunnittelussa, unohtamatta oppilaiden näkemyksiä ja kokemuksia. Oppilashuoltolain (1287/2013, 14. § 2. mom.) mukaan oppilaitoksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä ja toteuttamisesta vastaa monialainen koulukohtainen oppilashuoltoryhmä, jossa ei käsitellä yksittäisen lapsen asioita. Esimerkiksi oppilashuoltoryhmä, johon kuraattori voi kuulua (Opetushallitus 2016d), on hyvä väylä kuraattorien asiantuntemuksen esiin tuomiselle ja käyttämiselle yhteisön hyvinvoinnin lisäämiseksi. Oppaassa ei ole käytännön vinkkejä osallistavien toimintatapojen lisäämiseen. Oppilashuoltoryhmää on oppaassa korostettu, koska se on yksi hyvä väylä, jonka kautta kuraattorien yhteisöllisyyden asiantuntemusta voidaan hyödyntää. Kuraattorien asiantuntijuutta ja toimintatapoja esiopetusyhteisössä tuodaan esille melko laajasti myös haastattelusta saadun tiedon kautta. Näin ollen hyvinvointi ja osallisuus eivät jää vain suureellisen käsitteen tasolle vaan esiopetuksen lastentarhanopettajat saavat tietoa siitä, mitä kuraattorit voivat yhteisöllisyyden edistämisen hyväksi tehdä ja millaisiin asioihin heiltä voi pyytää tukea.

Oppilashuoltolaki (1287/2013, 3. §; 4. § 1. mom.) määrittää yhteisöllisen oppilashuollon tarkoittavan toimia ja toimintakulttuuria, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään muun muassa opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, osallisuutta, vuorovaikutusta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Hallantie & Laitinen (2011, 28) toteavat turvallisen esiopetusyhteisön rakentuvan oppilaiden hyvinvointia, terveyttä ja oppimista lisäävästä toimintakulttuurista. Yhteisöllisyyden toimintakulttuurin tulisikin heidän mielestään ohjata työntekijöiden työskentelyä ja ulottua arjen toimintaan. Hyvän toimintakulttuurin luomiseksi työntekijöiden tulee pohtia ja tuoda esille lapsen etua, jolloin yksilöllinen huomioiminen kulkisi käsi kädessä yhteisöllisen hyvinvoinnin kanssa. Hietanen-Peltola ym. (2015, 32–34) sanovat yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. He tuovat tärkeänä esille myös oppilaitoksen ja kodin välisen yhteistyön merkityksen yhteisön hyvinvoinnille ja toteavat, että oppilaitosyhteisön hyvinvointia voidaan edistää tunne- ja vuorovaikutustaitoja lisäämällä. Myös kuraattorit (Airaksinen & Lappalainen 2016b) toivat esille vuorovaikutustaitojen suurta merkitystä osana työtään. Vuorovaikutustaitojen merkitys sisältyy jälleen kuraattorien haastattelusta saatuun tietoon ja tulee näkyväksi esimerkiksi kuraattorien toimintatapoja esiteltäessä. Haastatteluosioissa konkretisoituu myös se, että kuraattorien asiantuntemus yhteisöllisyydestä linkittyy niin oppilaisiin, vanhempiin kuin esiopetusyhteisön työntekijöihinkin.

Wallininkin (2011, 154) mielestä vuorovaikutusosaaminen on kuraattorin työssä keskeistä. Kuraattorin substanssiosaamiseen kuuluu hänen mukaansa asiantuntemus lastensuojelun ja psykososiaalisen kohtaamisen erityisalueella. Prosessi-osaamisen avulla kuraattori voi soveltaa tietojaa ja taitojaan yhteisön arjessa. Hallantie & Laitinen (2011, 33) määrittävät kuraattorin työtehtäväalueiksi yksilö- ja asiakastyön, yhteistyön, yhteisössä tehtävä työn, sekä oppilashuollon, koulu-kuraattoritoiminnan ja oman ammattitaidon kehittämisen. Laitinen (2015, 77) taas tuo esille näkökulmaa, jonka mukaan kuraattorit oppilashuollon asiantuntijoina tarkastelevat yhteisöjen ilmiöitä niin yksilön, perheen, ryhmän, yhteisön kuin organisaationkin näkökulmista. Kuraattorien asiantuntemus ja heidän esiopetusyhteisössä käyttämät toimintatavat tuovat yhteisön tarkasteluun monia eri näkökulmia, jotka konkretisoituvat oppaan haastatteluosiossa. Halusimme korostaa

oppaassa myös kuraattoreilla (Airaksinen & Lappalainen 2016b) olevia monia konkreettisia toimintatapoja muun muassa lapsiryhmien ohjaamiseen, vanhempien kanssa työskentelyyn ja lastentarhanopettajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Laitinen (2015, 78) toteaa yhteisön hyvinvointityöhön kuuluvan myös kriisi-työn ja kiusaamisenvastaisen työn, mitkä myös kuraattorit (Airaksinen & Lappalainen 2016b) nostivat keskeiseksi osaamiseksi.

Yhteisöjen hyvinvoinnin ja yhteistyön lisäksi kuraattoripalveluiden tarkoituksena on lain mukaan myös tukea oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia (1287/2013, 7. § 1. mom.). Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä sekä hyvinvointia ja oppimista (Opetushallitus 2014, 61). Se on lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään neuvolapalveluina, oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalveluina sekä yksittäistä lasta koskevissa asioissa monialaisena oppilashuoltona (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5. § 1. mom.). Kuraattorilla on siis merkittävä rooli myös osana yksilökohtaista oppilashuoltoa. Avasimme siis oppaaseen, missä kaikessa kuraattori voi olla mukana yksilökohtaisessa oppilashuollossa sekä sen, mitä asioita laki velvoittaa kuratiivisten palveluiden osalta. Näin ollen esiopetuksen lastentarhanopettajat voivat saada oppaasta tiedon esimerkiksi siitä, milloin lain mukaan on otettava yhteys kuraattoriin sekä lupa-asioista. Hallantien & Laitisen (2011, 33) mukaan yksilöllisessä asiakastyössä selvitetään oppilaiden koulunkäyntiin liittyviä haasteita. Ne voivat olla neuvotteluja vanhempien ja koulun henkilöstön kanssa, tukitoimien suunnittelua, sosiaalisten selvitysten ja arviointien tekoa, jatkotutkimuksiin ohjaamista, sidosryhmien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä asiakastyön kirjaamista. Oppaan haastatteluosioissa tulee joidenkin esimerkkien kautta esille, milloin esiopetuksen lastentarhanopettajan kannattaa ottaa yhteyttä kuraattoriin, jos hänellä herää huoli lapsesta.

Oppilaat voivat tarvita sekä oppilashuollollista että pedagogista tukea ja erona entiseen, uusi oppilashuoltolaki erottaa toisistaan oppilashuoltolaissa säädetyn yksilökohtaisen oppilashuollon ja esiopetuksen osalta perusopetuslaissa säädetyn oppimisen tuen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 5). Esiopetuksen lasten-

tarhanopettajat työskentelevät usein keskiössä molemmissa tukimuodoissa, joten pyrimme lyhyesti kirjoittamaan oppaaseen oppilashuoltolain uudistuksen myötä tulleet muutokset. Yksilökohtaisen oppilashuollon perustuessa aina vapaaehtoisuuteen ja huoltajan suostumukseen (eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013vp), ei oppimisen ja koulunkäynnin tukeen tarvita huoltajan suostumusta. Kuraattorit (Airaksinen & Lappalainen 2016b) nostivat muutoksen esille, koska se vaikuttaa käytännön toimintaan ja heidänkin rooliinsa. Suostumus on pyydettyä kirjallisesti, mikä on myös uusi toimintatapa (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2015, 12). Tuen muotoja voidaan käyttää rinnakkain ja toisiaan täydentäen, mutta tärkeää on, että ne muodostavat oppilaan näkökulmasta toimivan kokonaisuuden (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2015, 5). Hallantie & Laitinen (2011, 33) korostavatkin, että asiakastyössä annetaan oppilaalle yksilöllistä tukea sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa ja sosiaalisessa kasvussa, mutta siinä myös tuetaan ja ohjataan vanhempia heidän kasvatustyössään. Vaikka yksilökohtainen oppilashuolto ja oppimisen tuki siis eroavatkin oikeudellisesti toisistaan, on molemmissa lähtökohtana vuorovaikutus ja yhteistyö oppilaan ja tämän huoltajan kanssa (Opetushallitus 2016e). Oppimisen tukeen ja oppilashuoltoon liittyvä kokonaisuus on melko suuri, joten emme saaneet oppaaseen selkeytettyä kokonaisuutta kylliksi. Oppaassa on kuitenkin korostettu muutoksen tuomat pääkohdat ja joitain sovellusohjeessa (Opetushallitus 2016e) esille tulleita käytännön työhön vaikuttavia asioita. Näistä voi olla apua esiopetuksen lastentarhanopettajan arki työssä sellaisten lasten kohdalla, jotka saavat rinnakkain molempia tukimuotoja.

Oppilashuoltolain (1287/2013, 14. §) mukainen tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä kokoontuu vain huoltajan suostumuksella. Monialaisessa asiantuntijaryhmässä käsitellään yksittäisen oppilaan tai esiopetusryhmän tuen tarpeen selvittämiseen tai oppilashuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asia, joten jos oppilaalta tai tämän huoltajalta saadaan suostumus, on erityisesti luokanopettajan tärkeää olla monialaisen asiantuntijaryhmän jäsen heidän tuntiessa yleensä parhaiten oppilaiden opiskeluun liittyvät päivittäiset asiat. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2015, 11.) Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontumiseen liittyy monta sekä kuraattoria että esiopetuksen lastentarhanopettajia

koskettavaa asiaa. Monialaisen asiantuntijaryhmän toiminnan kuvaaminen oppaaseen yksinkertaisesti ja tiiviisti oli haastavaa, mutta yritimme painottaa siinä etenkin suostumuskäytäntöihin liittyvät seikkoja.

Uuden lain (1287/2013, 2. §) tarkoituksena onkin vahvistaa oppilashuollon toteuttamista monialaisena yhteistyönä ja siinä todetaan, että oppilashuoltoa tulee toteuttaa opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä muiden yhteistyötahojen kanssa. Mahkonen (2015, 319) kritisoi, ettei oppilashuoltolaissa ole määritelty monialaisuutta kovin yksioikoisesti, joten voi olla epäselvää, mitä monialaisella yhteistyöllä tulee ymmärtää. Tämä kuvastui myös kuraattorien (Airaksinen & Lappalainen 2016b) kentältä saamasta viestistä lain tulkinnan epäselvyydestä. Oppilashuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi tehdyssä soveltamisohjeessa todetaan, että kaikki oppilashuollon ryhmät ovat kokoonpanoltaan monialaisia (Sosiaali- ja terveystoimisteriö 2015, 7). Kuraattori kuuluu tiiviisti sekä yhteisöllisessä että yksilöllisessä oppilashuollossa toteutettavaan monialaiseen työhön, mitä myös oppaassa haluttiin korostaa.

Niirasen (2015, 139) mukaan oppilashuollon moniammatillisissa ryhmissä tehdään yhteistyötä, jossa samaa tehtävää suorittamassa on eri ammattiryhmien tai erilaista ammatillista osaamista edustavien työntekijöiden ryhmä. Karila & Nummenmaa (2001, 41–4) kutsuvat sitä päiväkotihenkilöstön näkökulmasta ulkoiseksi moniammatillisuudeksi päiväkotihenkilöstön toimiessa muiden samojen perheiden ja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Niiranen (2015, 139) painottaakin, että yhteisen vuoropuheluun perustuva oppiminen ja asiantuntijuus sekä yhteisesti sovittuun työn kohteeseen suuntautuva työ vaativat eri alojen asiantuntijoiden ammattirajojen ylittämistä, toistensa asiantuntijuuden kunnioittamista ja yhteistä tulkintaa. Kuraattorit ja esiopetuksen lastentarhanopettajat tekevät oppilashuollossa monialaista työtä yhdessä. Toistensa työnkuvan, roolien ja vastualueiden tuntemisen voi ajatella olevan tärkeää yhteistyön onnistumisen kannalta ja yhteisen tulkinnan löytämiseksi.

Wallin (2011, 157) toteaa, että kuraattorin näkökulmasta kuraattorin on pystyttävä sopeutumaan koulun toimintaympäristöön, sen perustehtävään ja joustavaan yhteistyöhön yhteisössä, vaikka se joskus näyttäytyisi haasteellisena. Hän jatkaa, että kuraattorin työssä on tärkeää säilyttää keskiössä sosiaalityön peruspilarit ja muutokseen pyrkiminen muun muassa kyseenalaistamisen keinoin. Oppaan avulla pyritään nimenomaan sosiaalityön peruspilareiden aukaisemiseen oppilashuollon kontekstissa. Prosessin aikana olemme yhdessä kuraattorien kanssa kyseenalaistaneet monia oppilashuoltolaissa esille tulleita asioita peilaten niitä lakiin, sovellusohjeisiin ja muualla vallinneisiin, eri tavoin tulkittuihin käytäntöihin. Keskeisenä on kuitenkin ollut sosiaalityön peruspilarit ja Wallinin (2011, 157) korostama oman ydinosaamisen selvittäminen ja selventäminen itselle ja muille, jotta yhteistyön tekeminen olisi helpompaa kaikille.

10.4 Tuloksen arviointia

Suholan (2017, 221–223) tekemän tutkimuksen mukaan oppilashuoltoon liittyvät eri toimijat ymmärtävät eri tavalla oppilashuollon sekä sen keskeiset tavoitteet ja ominaispiirteet. Jos lähtökohta on edellä mainitun kaltainen, ei tekemämme opas tuo helpotusta ymmärrykseen sen keskittyessä oppilashuoltoon vain kuraattorin näkökulmaan nojaten. Suhola (2017, 221–223) sanoo, etteivät eri alojen ammattilaiset ole riittävän tietoisia toistensa ammatillisten viitekehysten oletuksista tai työn rajoitteista ja mahdollisuuksista. Tähän opas taas voi tuoda vastauksia. Ei kaiken kattavasti, koska monialaisuus on muutakin kuin kuraattorien ja esiopetuksen lastentarhanopettajien kahden kauppa. Opas on kuitenkin alku sille, että omaa tietämystään oppilashuollosta voi lisätä kuraattorin roolin ja työnkuvan osalta. Myös ennaltaehkäisevä työote on helpommin toteutettavissa, jos tukea tarvitsevia osataan ohjata tarkoituksenmukaisiin palveluihin.

Kuten aiemmasta on jo tullut ilmi, opas on koottu käyttäen teoretietoa ja Joensuun kuraattorien käytännön kokemuksella ja asiantuntijuudella on haettu konkreettisia täsmennyksiä selkeyttämään sitä, mitä kuraattori tekee osana oppilashuoltoa. Oppilashuolto on kuitenkin käsitteenä jäsentymätön ja lainsäädännön pirstaleisuus voi hankaloittaa ammattilaisten keskinäistä tiedonvaihtoa (Suhola

2017, 221–222). Olemme perustellen pyrkineet valikoimaan lainsäädännön pirstaleisesta viidakosta oppaaseen keskeisiä asioita. Emme kuitenkaan tiedä, olemmeko onnistuneet kasaamaan siihen ne tiedot, joita kentällä tarvitaan yhteisen ymmärryksen edistymiseksi. Suholan (2017, 221–222) mukaan eri tahojen näkemykset oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja niiden toteutustavoista sekä osallisten roolista painottuvat monin tavoin, joten jos oppaan tiedot eivät vastaa kentän tarpeeseen, on mahdollista, että näkemykset eivät lähenny.

Uuden lain tavoitteena oli tasoittaa koulujen välisiä eroja palveluiden saatavuudessa (Opetushallitus 2012). Mikäli opasta saataisiin jaettua kaikkiin päiväkodeihin ja se tavoittaisi esiopetuksen lastentarhanopettajia sellaisistakin päiväkodeista, joissa kuraattoritoimintaa ei tunneta vielä lainkaan, voisi oppaan avulla jakaa tietoa kuraattorin palveluista. Tiedon lisääntyminen voisi mahdollistaa sen, että kuraattorin palveluita käytettäisiin enemmän myös niissä päiväkodeissa, joissa kuraattoritoimintaa ei aiemmin ole käytetty.

Ahtola (2012) taas toteaa väitöstutkimuksessaan, että oppilashuollossa keskitytään usein yksilöihin sen sijaan, että työskenneltäisiin ennaltaehkäisevän työn parissa yhteisöjen ja ryhmien kanssa. Hänen mukaansa monialaiset tiimit käsittelevät ison osan tapaamisajastaan yksilötapauksia, kun yleisen tason asioista keskustellaan huomattavasti pienempi osa ajasta. Ahtolan tutkimus on tehty ennen uuden oppilashuoltolain voimaantuloa. Oppaassa tuodaan esille ennaltaehkäisevän työn ja varsinkin yhteisöllisen työn merkitystä ja kerrotaan, mitä kuraattorin toimintatavat konkreettisesti voivat olla esiopetusyhteisössä. Oppaan avulla voidaan mahdollisesti tuoda näkökulmaa yhteisöllisyyden lisäämiseen. Tai siitä voi saada ideoita tilanteisiin, joissa kuraattoreilta voi pyytää konsultointiapua. Ahtola (2012) kirjoittaa, että opettajan ollessa lasten kanssa tekemisissä päivittäin, on hän parhaassa asemassa havaitsemaan ja vaikuttamaan sekä lasten oppimiseen että psykososiaaliseen kehitykseen. Tämä vahvistaa sitä näkökulmaa, että valintamme oppaan kohteen suhteen oli hyvä. Aikuisten merkitys lasten hyvinvoinnin kannalta on suuri ja jos lasten hyvinvointia halutaan parantaa, on Ahtolan mukaan keskityttävä siihen, mitä aikuiset tekevät (2012). Oppaassa keskitytään aikuisten tekemisiin ja aikuisten yhteistyön edistämiseen, mutta taustalla noste-

taan ajatusta lapsen edusta. Suhola (2017, 222) toteaa, että matka oppilashuollon uusien toiminnallisten sisältöjen muutosten viemisessä valtakunnalliselta päätöksentekotasolta arkeen on pitkä ja vaatii aitoa dialogia. Oppaan myötä yksi askel kohti arjen dialogia esiopetuksen lastentarhanopettajien ja kuraattorien välillä on otettu.

11 Pohdinta

11.1 Eettisyyden ja luotettavuuden huomioiminen ja tarkastelu

Pohdimme työn eettisyyttä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lupa-asioiden hoitaminen oli suunnitelman valmiiksi saamisen jälkeen hyvin tärkeää. Työmme aineistonkeruumenetelmänä oli lastentarhanopettajien osallistaminen aivoriihimenetelmällä ja kuraattorien vapaamuotoinen konsultaatiohaastattelu. Toimeksiantosopimuksen kirjoitimme varhaiskasvatus- ja koulutuskeskuksen varhaiskasvatuksen perheohjauksen esimiehen kanssa ja tutkimuslupaa haimme Joensuun varhaiskasvatuspalveluilta sekä varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunnalta kuraattorien ja esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistamista varten.

Lähetimme osallistettaville esiopetuksen lastentarhanopettajille saatekirjeet, joissa kerroimme osallistamisen tarkoituksesta. Saatekirjeet selkeyttivät näin vastaajille, mitä olemme tulossa heidän kanssaan tekemään ja mihin ne kokonaisuudessaan lupautuivat osallistumaan.

Prosessin aikana pohdimme tiedon koostamista monelta eri näkökulmalta. Mietimme, voiko lakitekstiä muuttaa, vai onko se laitettava työhön sellaisenaan, koska lakitekstin merkitys voi helposti muuttua jo sanojen paikkaa vaihtamalla. Päädyimme laittamaan oppaaseen tulevan lakitekstin lainausmerkkeihin muokkaamattomana, mutta raporttiin muokkasimme lakitekstin siten, että pyrimme säilyttämään asiasisällön samana. Uudesta oppilashuoltolaista on tehty sovelusohje (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015), joten mietimme myös voiko

sovellusohjetta käyttää lakitekstin rinnalla. Käytimme oppaassa lähdeviitteitä luotettavuuden vahvistamiseksi, jolloin lukija voi tarkistaa halutessaan oppaan tekstin oikeellisuuden. Lakitekstiä avaavana lähdeaineistona pyrimme käyttämään ajantasaisia materiaaleja ja valitsemaan luotettavia lähteitä. Lähdemateriaalimme olisi voinut olla kattavampi, jolloin luotettavuuskin olisi voinut lisääntyä. Toisaalta oppaan aihe oli rajattu, joten jos olisimme käyttäneet enemmän lähteitä, olisi suurempi määrä tekstiä saattanut vaikuttaa oppaan selkeyteen ja ytimekkyyteen.

Aiheen rajaus helpotti meitä työskennellessämme, mutta jouduimme silti usein punnitsemaan, mitä tietoa otamme oppaaseen ja mitä jätämme sen ulkopuolelle. Pohdimme, miten saamme oppaaseen valittua keskeisimmät ja tärkeimmät asiat. Opinnäytetyössämme keskeistä oli uuden ja hyödyllisen tiedon tuominen esiopettajien käyttöön arjen työhön. Päänvaivaa aiheuttikin, mikä tieto on hyvää ja oikein valittua ja miten tietoa voi rajata. Me valitsimme oppaaseen tiedot lähdeviidakosta, joten huolena oli, että ohjaisimme valinnoillamme lukijaa liikaa. Pohdimme myös, että jättäessämme monia oppilashuollon keskeisiä asioita oppaan ulkopuolelle, se voisi ohjata lukijaa harhaan oppilashuollon kokonaisuutta ajatellen. Ratkaisimme tämän kirjoittamalla oppaan alkuun lyhyen saatetekstin, jossa tuomme esille oppaan aiheen koskevan vain esiopetuksen kuratointia osana oppilashuoltoa, ei oppilashuoltoa kokonaisuudessaan. Pohdimme myös, onko kokoamamme tieto Joensuun linjausten mukainen, mihin saimme varmistuksen tarkistuttamalla oppaan sisällön kuraattorien esimieheltä.

Vilka & Airaksinen (2004, 38) toteaa että, toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos, kuten esimerkiksi opas, tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi. Myös meidän prosessissamme tämä ajatus oli yhtenä kantavana voimana. Halusimme tehdä hyvän ja tarpeellisen opinnäytetyön, josta olisi hyötyä ja apua. Halusimme, että opinnäytetyön tuotos tulisi aktiiviseen käyttöön. Tämä ja toimiva yhteistyö oli olennainen osa motivaatiomme kannalta. Luotettavuutta lisäsi se, että pyysimme ja saimme palautetta oppaastamme kuraattoreilta. Olemme itse erittäin tyytyväisiä oppaaseemme, ja niin olivat myös toimeksiantajat.

11.2 Ammatillinen kasvu ja kehitys

Parityönä toteuttamamme opinnäytetyö on ollut opettavainen ja mielenkiintoinen prosessi. Yli vuoden kestänyt, tiivis yhteistyö on sujunut kitkatta ja näin sosionomiopintojen päätös alkaa olla käsillä. Helmikuussa 2016 otimme yhteyttä opinnäytetyömme toimeksiantajaan ja aloittelimme prosessia pikkuhiljaa. Aloitimme opinnäytetyöprosessin suunnittelemalla aikataulutusta ja alustavaa suunnitelmaa.

Pyrimme tekemään suunnitelman huolellisesti, koska uskoimme sen helpottavan toteutusvaihetta. Teoriaan tutustuminen toi perspektiiviä aiheeseen ja viitekehys alkoi rakentua. Aihealueen teoriaan perehtyminen oli työlästä, ja lain sekavuus ja erilaiset tulkinnat meinasivat saada omatkin päämme solmuun. Solmujen auettua teoriaan perehtyminen oli antoisaa. Haasteena oli, että suuresta määrästä teoriaa oli löydettävä juuri meidän opinnäytetyötä tukeva materiaali. Tässä vaiheessa haastetta tuotti aiheen rajausta, ja se, kenelle teemme ja mitä teemme. Prosessin pitkäkestoisuus antoi aikaa teorian tiedon omaksumiseen vähitellen ja pieninä annoksina.

Opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin mielenkiintoinen ja tapahtumarikas. Olemme oppineet sen myötä paljon. Prosessiimme on sisältynyt haasteita ja onnistumisia. Opinnäytetyön prosessi on opettanut paljon yhteistyöstä toimeksiantajan ja organisaation kanssa. Toimeksiantajan tuki ja saatavilla olo on ollut prosessin aikana meille ensisijaisen tärkeitä. Olemme saaneet selkeitä ohjeita ja olemme käyneet pohdiskelevaa keskustelua yhdessä kuraattorien kanssa opinnäytetyön oppaan tulevasta sisällöstä. Yhteistyö toimeksiantajan edustajan kanssa on ollut luontevaa ja kannustavaa. He ovat motivoineet meitä olemalla itse innostuneita aiheesta ja tuodessaan esille sen oppaan tarpeellisuutta, mekin olemme jaksaneet myös tahmeiden hetkien yli.

Olemme onnistuneet pysymään sovitussa aikataulussa sekä tiedottamaan säännöllisesti toimeksiantajaa prosessin etenemisestä. Haastattelutilanteet ja niissä käydyt keskustelut koimme erittäin antoisiksi ja innostaviksi. Niistä saimme lisää

potkua huomattuamme, miten tarpeellista ja toivottua tuotosta olemme suunnittelemassa ja toteuttamassa. Suunnittelu ja teoriaan perehtyminen sekä yhteiset pohdiskelevat keskustelut tukivat haastattelurungon laatimista sekä haastattelu-tilanteita.

Opinnäytetyöprosessissamme olemme pyrkineet saamaan opinnäytetyön raportin ja tuotoksena tekemämme oppaan kaikista parhaimpaan mahdolliseen muotoon, mikä täyttäisi niin koulun, toimeksiantajan kuin myös itsemme vaatimukset sen muodosta, sisällöistä ja kokonaisuudesta. Koulun opinnäytetyön pienryhmäohjaukset koimme hyvin tärkeiksi ja saimme niistä aina uusia näkökulmia, joiden kautta muodostui erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja pulmatilanteisiin. Saimme pienryhmäohjauksesta ideoillemme vahvistusta ja erittäin hyviä ohjeita niin ohjaavilta opettajilta kuin myös toisilta opiskelijoilta.

Olemme päässeet prosessissa käyttämään ja hyödyntämään niitä ammatillisia valmiuksia, joita olemme saaneet sosionomin koulutuksessa. Olemme mielestämme onnistuneet hyvin hyödyntämään omaa tietotaitoa ja poimimaan tärkeät asiat valtavasta informaatiotulvasta. Reflektoinnin koimme hyvin suureksi osaksi toimintaamme ja reflektointitaidotkin karttuivat prosessin aikana.

Olemme määrätietoisesti edenneet kohti päämäärää yhteistyössä vaikkakin paineensietokykyä ja epävarmuuden sietämistä prosessi on opettanut. Välillä on pitänyt lillua paikallaan ja antaa teorian iskeytymisen tajuntaan tai käytännön asioiden edetä omalla painollaan. Motivaatiota tekemiseen on tuonut se, että tiedämme tuotoksen olevan kentällä enemmän kuin odotettu. Kokemuksemme prosessityöskentelystä on ollut positiivinen ja antoisa. Prosessin myötä olemme oppineet, ettei tutkimus ole koskaan valmis, eikä lopullinen, vaan aina löytyy uusia näkökulmia.

11.3 Jatkotutkimus- ja kehittämisideat

Jatkokehittämismahdollisuuksia aiheesta riittää, sillä muun muassa työssämme keskeinen moniammatillisuus ei rajoitu vain lastentarhanopettajien ja kuraattorien

yhteiseen toimintaan. Psykologipalvelut, neuvolapalvelut ja monet muut tahot vanhemmista ja lapsista puhumattakaan ovat oivia valintoja kehittämiselle.

Lapsen etu, lasten ja vanhempien osallisuus osana oppilashuoltoa sekä vanhempien osallistaminen yhteisön kehittämiseen ovat myös hyviä kehittämisaiheita, koska Suholakin (2017, 222) toteaa tutkimuksessaan, että osallisuuden ja asiakkuuden aito toteutuminen oppilashuollossa on haastavaa muun muassa ammattilaisten resurssien ja ajan puutteen vuoksi. Näkökulmaksi voisi valita vaikkapa sen, toteutuvatko edellä mainitut asiat jo vai ovatko ne vasta kehittymisen asteella uuden lain niitä korostaessa. Joensuun esiopetuksen kuraattoreille tekemämme oppaan suhteen olisi mielenkiintoista saada jatkotutkimus siitä, kuinka opas on otettu vastaan, onko siitä ollut kentällä hyötyä ja kuinka sitä voisi kehittää edelleen.

Lähteet

- Ahtola, A. 2012. Proactive and Preventive Student Welfare Activities in Finnish Preschool and Elementary School: Handling of Transition to Formal Schooling and a National Anti-Bullying Program as Examples. Turun yliopisto. Käyttäytymistieteiden ja filosofian laitos. Väitöskirja. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/84839/AnnalesB356Ahtola.pdf?sequence=1> 20.3.2017.
- Airaksinen, R & Lappalainen, L. 2016a. Varhaiskasvatuksen perheohjaajat. Haastateltu 2.2.2016.
- Airaksinen, R. & Lappalainen, L. 2016. Kuraattorien konsultoiva haastattelu. 7.12.2016.
- Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Hallantie, M. & Laitinen, K. Opetushallitus. 2011. Huomisen hyvinvointia – Kehys oppilashuollon kehittämiseksi. http://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf 17.9.2016.
- Laitinen, K. 2015. Opiskeluhoollon kuraattorit ja psykologit. Oppaassa Korpilahti, U. & Hietanen - Peltola, M. (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL. 77 - 78. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1 1.4.2017.
- Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi HE 67/2013. Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2013/20130067> 1.9.2016.
- Hietanen - Peltola, M., Kuni, K. & Pelkonen, M. 2015. Opiskelun ja koulunkäynnin järjestäminen hyvinvointia tukevasti. Oppaassa Korpilahti, U. & Hietanen - Peltola, M. (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL. 36. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1 1.4.2017.
- Hietanen – Peltola, M., Kunttu, K. & Pelkonen, M. Psykososiaalinen hyvinvointi. Oppaassa Korpilahti, U. & Hietanen - Peltola, M. (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL. 33 - 24. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1 1.4.2017.
- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. & Pelkonen, M. 2015. Yhteisön hyvinvointi. Oppaassa Korpilahti, U. & Hietanen - Peltola, M. (toim.) Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. THL. 32. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1 1.4.2017.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Hokkanen, K. & Säkkinen-Salminen, M. 2016. Yksilökohtaisesta yhteisölliseen, korjaavasta ennaltaehkäisevään. Oppilashuollon opas esiopetukseen. Lahden ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysalan koulutusohjelma. Opinnäytetyö, ylempi amk. 15.10.2016.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104631/Hokkanen_Kirsi.pdf?sequence=2v 1.6.2016.
- Hujala, E., Backlund-Smulter, T., Koivisto, P., Parkkinen, H., Sarakorpi, H., Suortti, O., Niemelä, T., Kuronen, I., Knubb-Manninen, G., Smeds-Nylund, A.-S., Hietala, R. & Korkeakoski, E. 2012. Esiopetuksen laatu. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 61. Jyväskylä.
https://karvi.fi/app/uploads/2014/09/KAN_61.pdf 1.3.2017.
- Hölttä, H. 2015. Esiopetuksen oppilashuolto Kouvolan kaupungissa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88354/hanna.pdf?sequence=1> 14.9.2016.
- Jolanki, A. 2016. Sosionomi (AMK) -koulutustaustaisen kuraattorin työ oppilas- ja opiskelijahuoltolain voimaantumisen jälkeen. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114832/anna_jolanki.pdf?sequence=1 15.10.2016.
- Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen - Kuvauskohteena päiväkotit. Juva: WS Bookwell Oy.
- Mahkonen, S. 2015. Uusi oppilashuoltolaki työvälineenä. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Niiranen, V. 2015. Moniammatillisten verkostojen johtaminen. Teoksessa Rissanen, S. & Lammintakainen, J. (toim.) Sosiaali- ja terveysjohtaminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 129-144.
- Opetushallitus 2016a. Varhaiskasvatus.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus 25.9.2016.
- Opetushallitus 2016b. Esiopetus.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus 8.9.2016.
- Opetushallitus 2016c. Esiopetuksen järjestäminen.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus/esiopetuksen_jarjestaminen 25.9.2016
- Opetushallitus. 2016d. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja Joensuu seudun esiopetussuunnitelma. <http://webdynasty.jns.fi/djulkaisu/kokous/20161018-10-2.PDF> 11.9.2016.
- Opetushallitus 2016e. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto.
http://oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/opimisen_tuki_oppilashuolto 2.4.2017.
- Opetushallitus. 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.
http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf 1.9.2016.
- Opetushallitus. 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010.
http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf 8.9.2016.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2012. Tiedotteet. Oppilas- ja opiskelijahuollon painopiste ennaltaehkäisyyn. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2012/11/oppilashuolto.html> 1.9.2016.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.

- Parikka, P. 2016. Esiopetuksen oppilashuoltoryhmän toiminta Valkeakoskella. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
<http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105417/Parikka.Paivi.pdf?sequence=1> 15.9.2016.
- Perusopetuslaki 30.12.2013/1288.
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009a. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta.
https://arkisto.uasjournal.fi/kever_2009-2/Rantanen%20Toikko%20Kever%202009.pdf 22.10.2016.
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009b. Sosiaalialan kehittämistoiminnan metodologista paikannusta. Teoksessa Viinämäki, L. (toim.) Sosionomilta eivät hommat lopu. Ammattikäytäntöjen kehittäminen haasteena sosionomi AMK-tutkinnoissa. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisu 1/2009, 65-76. http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/viinama_A_1_2009.pdf 23.3.2017.
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009c. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: University Press.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf> 20.8.2016.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2002:9. <https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/113591/kasvatus.pdf?sequence=1> 1.4.2017.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Kuntainfo: Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-soveltamisohje-oppilas-ja-opiskelijahuoltolainsaadannon-toteuttamisen-tuek-1. 20.8.2016.
- Suhola, T. 2017. Asiakaslähtöisyys ja monialainen yhteistyö oppilashuollossa: oppilashuolto prosessi systeemisestä palvelukokonaisuutena. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Väitöskirja. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/130367/Timo%20Suhola%20A4.pdf?sequence=2>. 26.3.2017.
- Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2010. Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
- Tevere. 2006. Menetelmiä kouluttajille ja ohjaustyötä tekeville. <http://www.tevere.fi/menetelmia> 20.10.2016.
- THL 2016. Lapsen osallisuus. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lasten-osallisuus>. 23.3.2017.
- Toimintakertomus. 2015. Toimintakertomus varhaiskasvatuksen perheohjauksesta 2015.
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.
- Varhaiskasvatuslaki 1973/36
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

- Wallin, A. 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanomaa Oy. Viskari, S. 2009. Tieteellisen kirjoittamisen perusteet. Julkaisusarja B:17. Tampere: Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitos.

Kuraattorien konsultoivan haastattelun ohjaavat kysymykset:

1. Millaiset asiat ovat kuraattorin vastuulla esiopetuksen oppilashuollossa
2. Millaisia työtehtäviä uuden oppilashuoltolain aikana päivähoiton esiopetuksen kuraattorille on muodostunut?
3. Millaisia toimivia työkäytäntöjä kuraattorin työssä on noussut esille?
4. Mikä on ydinosamistanne kuraattoreina
5. Millainen on kuraattorin rooli ja millaista on työskentely oppilashuollon yhteisöllisessä/yksilökohtaisessa työssä:
6. Jos lastentarhanopettajalla herää huoli lapsesta/esioppilaasta, millaisissa tilanteissa he voivat olla yhteydessä kuraattoriin oppilashuoltoon liittyen?
7. Mitä oppaassa pitäisi mielestänne olla, että se vastaisi kentältä tulevaan tarpeeseen

Esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistamista ohjaavat kysymykset

- Millaisissa tilanteissa olet tarvinnut/saanut esiopetusryhmäsi kanssa kuraattorin tukea?
- Millaista tukea haluaisit kuraattorilta yhteisöllisessä oppilashuollossa
- Millaista tukea odotat saavasi kuraattorilta yksilökohtaisessa oppilashuollossa
- Millaista tarvetta kuraattorille on arkityössäsi
- Mitä tietoa tarvitset kuraattorin työstä uuden oppilashuoltolain muutosten jälkeen
- Millainen haluaisit kuraattorin roolin olevan oppilashuollossa?

Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Varhaiskasvatus- ja koulutuskeskus, varhaiskasvatuksen perheohjaus
Toimeksiantajan edustaja:	Palvelupäällikkö Katja Pussinen
Osoite:	Sirkkalantie 12 A, 2. krs. 80100 Joensuu
Puhelinnumero:	044-5767391
Sähköposti:	katja.pussinen@jns.fi

Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1400162 Katri Pussinen 1400163 Ulla-Maija Nevalainen
Puhelinnumero:	
Sähköposti:	

Toimeksiannon kuvaus	
Aihe	Oppilashuolto esiopetuksessa – kuraattorin toimenkuva osana oppilashuollon palveluita
Toteutusmuoto	Toiminnallinen opinnäytetyö, käytettävänä menetelminä kuraattorien konsultoiva haastattelu ja esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistaminen. Odotettu tuotos on opas kuraattorien työstä.
Aikataulu	Haastattelu ja osallistaminen syksyllä 2016. Opinnäytetyön valmistuminen keväällä 2017
Kustannusarvio ja kustannusvastuu	-

Toimeksiantajan sitoumukset	
Yhteistyöpalaverit työn edistämiseksi, yhteydenotot	

Opiskelijan sitoumukset	
Aikataulussa pysyminen, työ tehdään opinnäytetyön ohjeiden ja eettisten periaatteiden mukaan, tarvittavien tutkimuslupien hankinta ja sitoutuminen yhteistyöhön toimeksiantajan kanssa.	

Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t):	Heli Makkonen Lehtori, KT Sosiaaliala Karelia-Ammattikorkeakoulu Tikkarinne9, 80200 Joensuu heli.makkonen@karelia.fi 050-5686378 Miia Pasanen lehtori Sosiaaliala Karelia-ammattikorkeakoulu Tikkarinne 9, 80200 Joensuu miia.pasanen@karelia.fi 050-4412861

Toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

--	--

Opinnäytetyön julkisuus
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.

Allekirjoitukset	
Päiväys	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Kati Puumi KATI PUUMI <i>Kati Puumi</i> Ulla Nevalainen
Päiväys 16.11.2016	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Katja Puumi</i> Katja Puumi
Päiväys 14.11.2016	Opinnäytetyön ohjaajan allekirjoitus ja nimenselvennys <i>Miia Pajaniemi</i> miia PAJANIEMI

Tutkimuslupahakemus 1

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

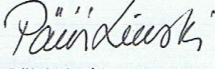
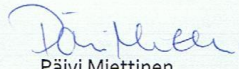
Ennen tutkimusluvan hakemista tutustu mm. seuraaviin tietosuojavaltuutetun toimiston ohjeisiin:

- Rekisteritutkimuksen tietosuojapaas tutkijoille ja tietopyyntöjä käsitteleville rekisterinpitäjille <http://www.tietosuoja.fi/42551.htm>
- Tietosuoja ja tieteellinen tutkimus henkilötietolain kannalta <http://www.tietosuoja.fi/3147.htm>

Hakijan tiedot	Nimi Ulla-Majja Nevalainen ja Katri Pussinen	
	Osoite	Puhelin
	Sähköpostiosoite	☒ Päätöksen voi antaa tiedoksi sähköisesti (päätoksestä ei lähetetä paperikopiota hakijalle)
	Tutkimuslaitos/oppilaitos: Karelia-Ammattikorkeakoulu / sosiaalialan koulutusohjelma Koulutusohjelma:	
Tutkimus	Tutkimuksen nimi Oppilashuolto esiopetuksessa - kuraattorin toimenkuva osana oppilashuollon palveluita	
	Tutkimuksen taso: Väitöskirja ☐ Lisensiaattityö ☐ Pro gradu ☐ Ammatillinen oppinnäytetyö ☒ Muu, mikä? ☐	
	Lyhyt kuvaus tutkimuksesta ja sen tavoitteista: Toiminnallinen oppinnäytetyö. Käytettävänä menetelminä kuraattorien konsultoiva haastattelu ja esiopetuksen lastentarhanopettajien osallistaminen. Odotettu tuotos on opas kuraattorien työstä.	
	Tutkimustapa/-menetelmä: Kysely ☐ Haastattelu ☒ Asiakirja-/tilastoanalyysi ☐ Koeasetelma ☐ Havainnointi ☐ miten havainnoidaan Muu, mikä ☒ Osallistavat menetelmät, esim aivoriihi	
Tutkimuksen kohdeyksikkö/-yksiköt: Varhaiskasvatuksen perheohjaajat		
Tutkimuksen ohjaaja ja yhteystiedot (sähköposti/puhelin): Miia Pasanen, lehtori, sosiaaliala. Karelia-ammattikorkeakoulu. miia.pasanen@karelia.fi/050-4412861		
Aineiston suunniteltu keruu-aika: Marraskuun loppu-joulukuu 2016		
Tutkimuksen arvioitu valmistumisaika: Kevät 2017		
Allekirjoitus	Päiväys 16.11.16	Allekirjoitus <i>Katri Pussinen</i>
Liitteet	Toimeksiantosopimus ja oppinnäytetyösuunnitelma	
Viraston merkintöjä	Hakemus saapunut pvm 16.11.2016 ☒ Myönnetään ☐ Hakemus hylätään seuraavin perustein	
Allekirjoitus <i>Katri Pussinen, Katri Pussinen</i>		

Päätös ei anna oikeutta saada tietoa Joensuun kaupungin asiakirja- ja rekisteriaineistosta.
Tämä päätös ei edellytä Joensuun varhaiskasvatus- ja koulutuskeskusta osallistumaan tutkimuksen kustannuksiin

Tutkimuslupahakemus 2

JOENSUUN KAUPUNKI	Viranhaltijapäätös	1
Varhaiskasvatus - ja koulutuskeskus Päivähoidon johtaja	24.11.2016 §11	1855/13.00/2013
Hakija/asianosainen	Pussinen Katri, Nevalainen Ulla-Maija	
Asia	Tutkimusluvan myöntäminen/ Katri Pussinen, Ulla-Maija Nevalainen	
Päätöksen perustelut	Katri Pussinen ja Ulla-Maija Nevalainen opiskelevat Karelia-ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa. He hakevat lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvää tutkimusta esiopetuksessa. Tutkimuksen aihe on "Oppilashuolto esiopetuksessa - kuraattorin toimenkuva osana oppilashuollon palveluita". Tutkimuksen kohde on esiopetuksen lastentarhanopettajat. Aineisto kerätään osallistamalla (esim. aivoriihi). Aineisto kerätään syksyllä 2016 ja opinnäytetyö valmistuu keväällä 2017.	
Päätös	Myönnän Katri Pussiselle ja Ulla-Maija Nevalaiselle luvan tutkimukseen liittyen opinnäytetyöhön. Tutkimuksen aihe on "Oppilashuolto esiopetuksessa - kuraattorin toimenkuva osana oppilashuollon palveluita". Tutkimuksen kohde on esiopetuksen lastentarhanopettajat aineisto kerätään osallistamalla (esim. aivoriihi). Aineisto kerätään syksyllä 2016 ja opinnäytetyö valmistuu keväällä 2017. Tutkimuksen tekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus eikä tutkimuksen tekemisestä saa aiheutua kustannuksia Joensuun kaupungille.	
Toimivallan perusteet	Varhaiskasvatus- ja koulutusjohtajan delegointipäätös 22.3.2016 § 28.	
Nähtävänäpito	Päätös asetetaan yleisesti nähtäväksi varhaiskasvatus- ja koulutuskeskuksen hallintopalvelujen toimistossa, os. Sirkkalantie 12 A, 2.krs., tiistaina 29.11.2016 klo 9.00.	
Allekirjoitus	Päivähoidon johtaja	 Päivi Liuski
Tiedoksianto	Päätöksen olen tänään antanut tiedoksi Katri Pussiselle, <u>Ulla-Maija Nevalaiselle</u> , ja esiopetuksen sekä varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunnalle.	
	25.11.2016	 Päivi Miettinen
	toimistos sihteeri	
	Lisätietoja: päivähoidon johtaja Päivi Liuski p. 050 356 5480	

Tutkimuslupahakemus 2

Oikaisuvaatimuksen sisältö

Oikaisuvaatimuksessa, joka on osoitettava Joensuun kaupungin varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunnalle, on ilmoitettava

- oikaisuvaatimuksen tekijän nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset oikaisuvaatimuksen tekijälle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan oikaisua
- miltä kohdin päätökseen haetaan oikaisua ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla oikaisua vaaditaan

Oikaisuvaatimus kirjelmä on oikaisuvaatimuksen tekijän, hänen laillisen edustajansa tai asiamiehensä allekirjoitettava. Jos oikaisuvaatimuksen tekijän puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos oikaisuvaatimus kirjelmän laatijana on muu henkilö, oikaisuvaatimus kirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Oikaisuvaatimuksen toimittaminen

Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arklauantai, saa oikaisuvaatimusasiakirjat toimittaa oikaisuvaatimusviranomaiselle ensimmäisenä sen jälkeisenä arkipäivänä. Omalla vastuulla oikaisuvaatimusasiakirjat voi lähettää postitse tai toimittaa lähetin välityksellä. Postiin oikaisuvaatimusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille viimeistään oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen oikaisuvaatimusviranomaisen aukioloajan päättymistä. Oikaisuvaatimuksen voi lähettää omalla vastuullaan myös telefaksina tai sähköpostiviestinä. Tällöin oikaisuvaatimuksen on oltava perillä viimeistään oikaisuvaatimusajan viimeisenä päivänä ennen oikaisuvaatimusviranomaisen aukioloajan päättymistä. Jos oikaisuvaatimus on toimitettu telefaksina tai sähköpostilla, alkuperäinen oikaisuvaatimus on toimitettava viipymättä oikaisuvaatimusviranomaiselle.

Kuraattorien suostumus haastatteluun

Suostumus

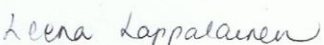
Teemme opinnäytetyötä oppilashuollosta esiopetuksessa ja tarkemmin kuraattorin toimenkuvasta osana oppilashuollon palveluita. Tarkoituksena on tehdä opas, jonka sisällön tuottamista varten teemme konsultoivan haastattelun kuraattoreille.

Pyydämme suostumustanne siihen, että voimme nauhoittaa haastattelun ja käyttää haastattelun tuloksia oppaan sisällön tuottamiseen.

Opinnäytetyön valmistuttua sekä nauhoitettu että puhtaaksikirjoitettu nauhoitus materiaali tuhotaan asianmukaisesti.

Saako haastateltavien nimiä käyttää lähdetietona valmiissa oppaassa Kyllä / Ei

Haastateltavien allekirjoitukset

Leena Lappalainen

Ralli Airaksinen

Haastattelijoiden allekirjoitukset

Ulla-Maija Nevalainen

Katri Pussinen

Kuraattoripalvelut Joensuun päivähoidon esiopetuksen oppilashuollossa

Opas esiopetuksen lastentarhanopettajille

SISÄLTÖ

Yleinen kaavio oppilashuollosta

Kuraattorin palvelut oppilashuollossa – esiopetuksen kuraattorin ydinosaminen Joensuussa

Yhteisöllinen oppilashuolto – esiopetuksen kuraattorin työnkuva Joensuussa

Yksilökohtainen oppilashuolto – esiopetuksen kuraattorin työnkuva Joensuussa

Oppimisen tuki ja oppilashuolto – esiopetuksen kuraattorin rooli

Tässä oppaassa on tietoa päivähoidon esiopetuksen **kuraattorin** työnkuvasta osana **oppilashuollon palveluita Joensuun seudulla**. Opas ei ole kaikenkattava tietopaketti oppilashuollon kiemuroista ja se on suunnattu Joensuun seudulle.

Kursivoidut tekstit ovat suoraan lainattua lakitekstiä

Tavalliset, keltaisissa laatikoissa olevat tekstit ovat eri lähteistä

Sinisten kuvioiden sisältämät tekstit ovat Joensuun päivähoidon esiopetuksen kuraattorien haastattelusta

OPPILASHUOLTO

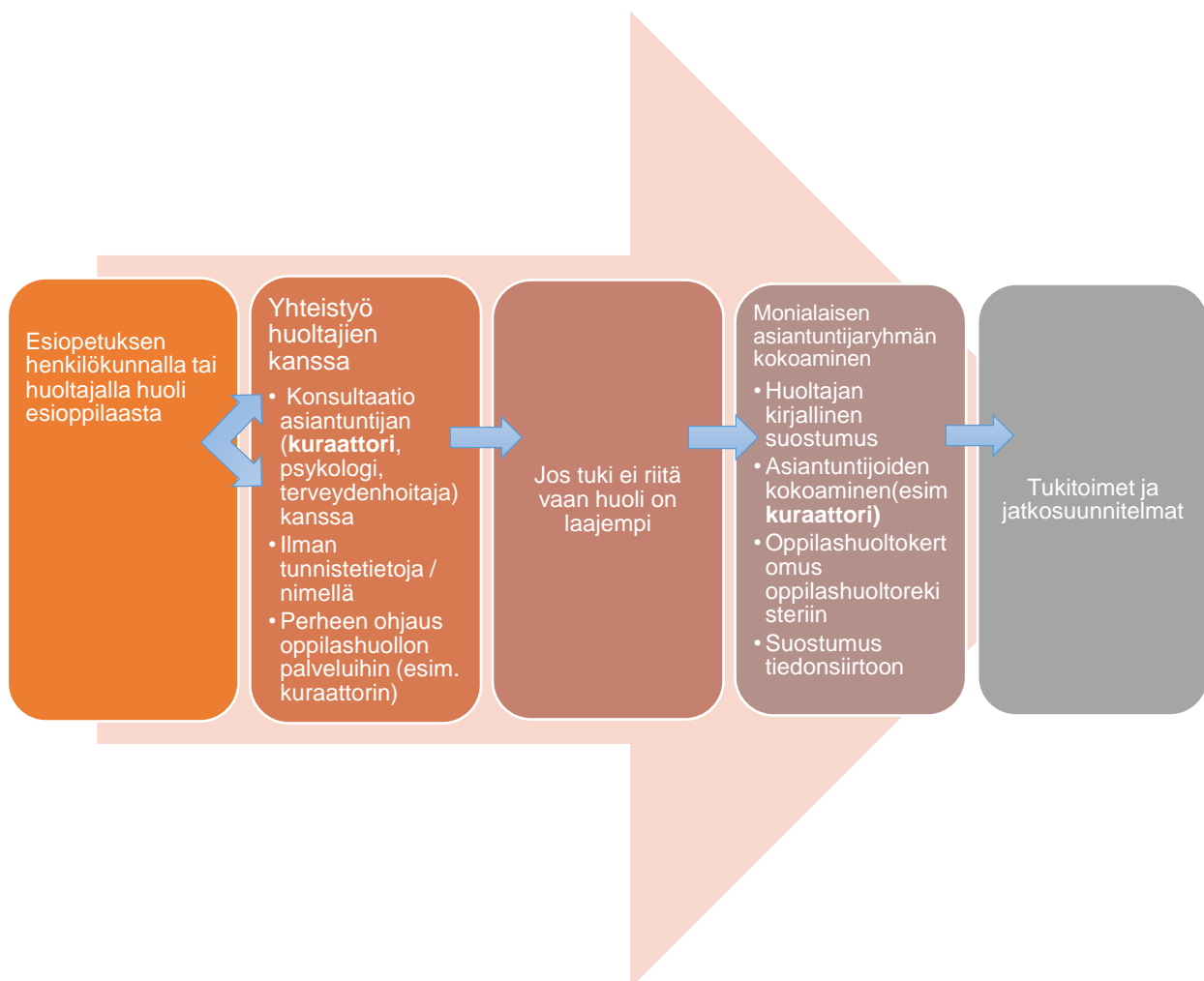
YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO

Toimet ja toimintakulttuuri, joilla koko esiopetusyhteisössä edistetään esioppilaiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta, vuorovaikutusta, sosiaalista vastuullisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. ⁽¹⁾

- YKSIKÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTOSUUNNITELMA
- YKSIKÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTORYHMÄ (Kuraattori on mukana)

YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO

Yksilökohtainen oppilashuolto on lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina neuvolapalveluina sekä oppilashuollon kuraattori- ja psykologipalveluina. Siihen sisältyy myös monialainen yksilökohtainen oppilashuolto. Toteutetaan yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa. ⁽²⁾

(3)

1) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 4. § 1. mom.

2) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5. § 1. mom.

3) Opetushallitus 2016a, 94 – 95.

KURAATTORIN PALVELUT OPPILASHUOLLOSSA – ESIOPETUKSEN KURAATTORIN YDINOSAAMINEN JOENSUUSSA

”Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan oppilashuollon psykologin ja kuraattorin antamaa koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla:

- 1) Edistetään koulu ja esiopetusyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa
- 2) Tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia” (4)

Kuraattorin osaaminen sosiaalityön asiantuntijana esiopetuksessa⁽⁵⁾:

- sosiaalisten ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen
- sosiaalisten ilmiöiden tarkastelu ryhmien, yksilöiden ja perheiden sekä yhteisön tasolla
- oppilaiden sosiaalisen kasvun, arjen sujumisen, vuorovaikutussuhteiden sekä toimintakyvyn edistäminen
- oppilaiden hyvinvoinnin, sosiaalisen kehityksen ja esiopetuksen tukeminen sekä esiopetusyhteisön hyvinvoinnin edistäminen

JOENSUUN ESIOPETUKSEN KURAATTORIN YDINOSAAMINEN⁽⁶⁾

4) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 7. §.

5) Hallantie ja Laitinen 2011, 33.

6) Airaksisen & Lappalainen 2016.

YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO – KURAATTORIN TYÖNKUVA JOENSUUN ESIOPETUKSESSA

*”Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti **ennaltaehkäisevänä** koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoiltona. Sillä tarkoitetaan toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä.*

Yhteisöllistä opiskeluhoiltoa toteuttavat kaikki opiskeluhoillon toimijat.

Oppilaitoksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.” (7)

Joensuussa Esiopetusyksikön oppilashuoltotyön suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa tehtävää varten perustettu **oppilashuoltoryhmä**. Esiopetuksen oppilashuoltoryhmään voi kuulua yksikön esimies, erityisopetuksen edustaja, esiopettajat, **oppilashuollon työntekijä (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja)**, vanhempien edustaja ja kutsuttaessa alueella toimivat muut asiantuntijat. (8)

Kuraattorin asiantuntijuus yksikkökohtaisessa oppilashuoltoryhmässä (9):

Keskustelun avaaminen yhteisön hyvinvoinnista ja jaksamisesta

Keinoja yhteisön tukemiseen ja sosiaalisen hyvinvoinnin vahvistamiseen → sitä kautta myös yksilöiden hyvinvoinnin tukeminen

Perheiden ja lasten maailman esille tuominen: muistuttajana toimiminen vanhempien osallistamisessa → vanhempia enemmän mukaan suunnitteluun

Ymmärryksen lisääminen lapsen hyvinvoinnin merkityksestä oppimisen rinnalla → myös koko perheen hyvinvoinnin tärkeys

Tuoda esille erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä lapsen psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lisäämiseen → monen eri ammattilaisen yhteistyö tärkeää erilaisten näkökulmien löytämiseksi

7) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 3-4. §.

8) Opetushallitus 2016a, 91.

9) Airaksinen & Lappalainen 2016.

Kuraattorin toimintatavat esiopetusyhteisössä ⁽¹⁰⁾

Erilaisten lapsiryhmien ohjaaminen (yksilöiden haasteisiin ryhmän kautta)

- erolasten ryhmät
- tunnetaito ryhmät
- restoratiivisen sovittelun ryhmät
- toiminnanohjauksen säätelyyn ja ryhmädynamiikkaan keskittyvät ryhmät
- yhteistyössä lastentarhanopettajien kanssa valmiiksi suunnitellut paketit tai yhdessä uuden kehittäminen
- tarve → tarpeeseen keino → kohde → miten toteutetaan

Esiopetuksen toiminnassa mukana oleminen

- ennaltaehkäisevää ja korjaavaa toimintaa esiopetusryhmissä
- erilaisten toimintatapojen ja menetelmien esille tuominen → esimerkiksi kiusaamisen ehkäisyyn tai ryhmäytymiseen liittyen
- havainnointi ryhmässä
- arjessa ja eri tapahtumissa mukana oleminen tarpeen mukaan

Vanhemmuuden tukeminen ja vanhempien kanssa työskentely

- näkyvyys perheille kuraattoreina päivähoidossa → matala kynnys tukeen ja apuun perheille
- kuraattorin toiminnan tunnettavuuden lisääminen vanhemmille
- vanhempainilloissa mukana oleminen → aihe tarpeen mukaan
- kasvatuskeskusteluillat
- perheiden ja vanhempien osallistaminen
- linkkinä perheiden ja päiväkodin välillä

Yhteistyö esiopettajien kanssa

- mukana oleminen ja tuki yhteisöä, ryhmää ja perheitä koskevissa asioissa
- voi olla tarvittaessa mukana esiopettajien yhteistapaamisissa
- konsultointiapu

10) Airaksinen & Lappalainen 2016.

YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO – KURAATTORIN TYÖNKUVA JOENSUUN ESIOPETUKSESSA

”Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla tarkoitetaan tässä laissa yksittäiselle opiskelijalle annettavia:

- 1) koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palveluja;
- 2) opiskeluhoollon psykologi- ja **kuraattori**palveluja;
- 3) monialaista yksilökohtaista oppilashuoltoa

Monialaista yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan **monialaisessa asiantuntijaryhmässä** ja siitä laaditaan oppilashuoltokertomus.”⁽¹¹⁾

Joensuun seudulla yksilökohtainen oppilashuolto käynnistyy

- kun lapsi, huoltaja, esiopetuksen työntekijä tai lasten kanssa työskentelevä ammattihenkilö ottaa yhteyttä oppilashuollon työntekijään
- Lapsen oppilashuollollisen tuen tarvetta arvioidaan yhteisessä keskustelussa yhteydenottajan kanssa
- Yhteydenottaja keskustelee viipymättä asiasta myös lapsen ja/tai hänen huoltajansa kanssa
- Oppilashuollon työntekijä arvioi tuen tarpeen kiireellisyyden ja yhdessä huoltajan kanssa sovi- taan asian hoitamisen aikataulu

→ Yksittäisen oppilaan oppilashuollollinen tuki voi käynnistyä myös **monialaisen asiantuntijaryh- män** tapaamisella

- Asiantuntijaryhmään voi kuulua esimerkiksi esikoulunopettaja, erityislastentarhanopettaja, kou- lopsykologi ja/ tai **kuraattori** sekä vanhemmat (tarvittaessa ryhmään voi huoltajien luvalla kuulua esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolan työntekijöitä)
- Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaa se esiopetuksen tai oppilashuollon palveluiden työntekijä, jolla herää huoli lapsesta ja jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu.
- Palaverin järjestäminen edellyttää huoltajalta kirjallisen suostumuksen.⁽¹²⁾

Oppilaan oikeus saada kuraattorin palveluja:

Seitsemän päivän sääntö →

”Oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti oppilashuollon psykologin tai **kuraat- torin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen kun oppilas* on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä.**

→ *Esioppilaan asioissa ratkaisut tekee aina **huoltaja**

Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä oppilaalle 1 momentissa tarkoitetulla tavalla myös oppilaan huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta”⁽¹³⁾

”Oppilashuollon **kuraattorit kirjaavat yksilötapaamisissa kertyvät asiakastiedot oppilashuollon kuraat- torin asiakaskertomukseen, joiden käsittelystä säädetään sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuk- sista annetussa laissa (812/2000).”**⁽¹⁴⁾

11) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 5. §.

12) Opetushallitus 2016a, 94 - 95.

13) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 15. §. 1-2. mom.

14) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 20. §. 2. mom.

Lastentarhanopettajalla herää huoli lapsesta - Milloin yhteys kuraattoriin?

Yhteydenotto lain mukaan kuraattoripalvelujen saamiseksi →

*”Jos oppilaitoksen tai oppilashuollon työntekijä arvioi, että oppilaan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhuollon psykologi- tai **kuraattoripalveluja**, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin **tai kuraattoriin** yhdessä opiskelijan kanssa ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot.*

Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto tässä pykälässä säädetystä yhteydenotosta, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.”⁽¹⁵⁾

Yhteys
Kuraattoriin
esimerkiksi
silloin kun⁽¹⁶⁾

- herää huoli lapsen psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista
- lapsen käyttäytyminen on haastavaa
- lapsi on uupunut tai väsynyt
- perhe on väsynyt
- ryhmäytymisessä on haasteita, lapsi jää ulkopuolelle
- perheessä on tapahtunut jokin kriisi (esimerkiksi ero, väkivaltilanne, kuolema)

15) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 16. §. 1 ja 4. mom.

16) Airaksinen & Lappalainen 2016.

Kuraattori⁽¹⁷⁾

- tukee erilaisilla keinoilla ja menetelmillä lasta ja perhettä selviämään muutospaineesta
- ohjaa lasta ja perhettä → vanhempien tukeminen
- voi auttaa rajaamaan mikä on lapsen ja perheen edun mukaista
- huolehtii, että lapsi ja perhe saa riittävän tuen ja avun kriisissä
- voi olla linkkinä haastavissa tilanteissa päivähoidon ja perheen välillä → ulkopuolisen näkökulmaa

Monialainen asiantuntijaryhmä

Monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpano perustuu huoltajan kirjalliseen suostumukseen →

”Asian käsittely yksittäisen opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä perustuu oppilaan* tai, jollei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumukseen” ⁽¹⁸⁾ (*Esioppilaan asioissa ratkaisut tekee aina huoltaja)

LINKKI SUOSTUMUS ASIAN KÄSITTELYYN-lomakkeeseen: (lomake myös liitteenä)
<https://peda.net/opetus suunnitelma/ops2016/otjo/ojo/hosmak>

Asiantuntijaryhmän koollekutsujan on keskusteltava lapsen/oppilaan huoltajan kanssa ryhmän kokoonpanosta →

”Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseneksi vain opiskelijan, tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa suostumuksella.

Asiantuntijaryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön” ⁽¹⁹⁾

Asiantuntijaryhmään osallistuvat kaikki ne henkilöt, joiden läsnäolo on tärkeää käsiteltävän asian kannalta ja joiden osallistumiseen on saatu huoltajan tapauskohtaisesti yksilöity suostumus →

”Opiskelijan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella hänen asiansa käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhoollon yhteistyötahoja taikka opiskelijan läheisiä. Jos alaikäisellä tai muutoin vajaavaltaisella ei ikänsä tai kehitystasonsa vuoksi ole edellytyksiä arvioida itsenäisesti asian merkitystä, huoltaja tai muu laillinen edustaja voi antaa siihen suostumuksen hänen sijastaan.” ⁽¹⁸⁾

Asiantuntijaryhmän tapaamisista laaditaan oppilashuoltokertomus →

”Kun monialaisessa asiantuntijaryhmässä selvitetään yksittäisen oppilaan oppilashuollon tarvetta, tai kun sen jäsenet toteuttavat jo suunniteltuja ja sovittuja yksilöllisiä oppilashuollon tukitoimia, asiantuntijaryhmän vastuuhenkilön on kirjattava ryhmän toimintatavoitteiden kannalta välttämättömät oppilasta koskevat tiedot oppilashuoltokertomukseen. Myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet voivat tehdä tällaisia kirjauksia salassapitovelvoitteiden estämättä.

”Oppilashuoltokertomus laaditaan jatkuvaan muotoon aikajärjestyksessä eteneväksi ja siihen kirjataan yksittäisen oppilaan:

- 1) nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen tai muutoin vajaavaltaisen opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot;
- 2) asian aihe ja vireillepanija;
- 3) oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet;
- 4) tiedot asian käsittelystä oppilashuoltoryhmän kokouksessa, kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa, kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot;
- 5) toteutetut toimenpiteet;
- 6) kirjausten päivämäärä sekä kirjausten tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu” ⁽²⁰⁾

18) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 19. §. 1 ja 2. mom.

19) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 14. §. 4. mom.

20) Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013, 20. §. 3 ja 4. mom.

OPPIMISEN TUEN JA OPPILASHUOLLON ERO – KURAATTORIN ROOLI

Oppilashuoltolain mukainen yksilökohtainen opiskeluhoito ja perusopetuslain mukainen oppimisen ja koulunkäynnin tuki eroavat toisistaan oikeudellisesti

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina vapaaehtoisuuteen – oppimisen ja koulunkäynnin tuki ei edellytä huoltajan suostumusta

→ lähtökohtana molemmissa yhteistyö ja vuorovaikutus oppilaan ja huoltajan kanssa.

Milloin yhteistyö oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa oppimiseen liittyvissä asioissa?

- ”tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään **moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa** (PoL 16 a §, 30.12.2013/1288)
- ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä **tehdään oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä** selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta (PoL 17 §, 30.12.2013/1288). Näiden perusteella tehdään arvio erityisen tuen tarpeesta. Nämä kolme muodostavat pedagogisen selvityksen.”
- Yhteistyö voidaan toteuttaa esimerkiksi konsultoimalla sitä oppilashuollon asiantuntijaa, jolle oppilaan asia kuuluu
- Moniammatillisuuden kriteeri täyttyy kun asian käsittelyyn/konsultointiin osallistuu opetushenkilöstön lisäksi terveydenhoitaja ja/tai psykologi ja/tai kuraattori käsiteltävän asian mukaan
- Edellä mainituissa tapauksissa ei välttämättä tarvita huoltajan suostumusta oppilaan asian käsittelyyn
- Oppimisen tukeen liittyvä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa tehtävä moniammatillinen yhteistyö ei kuulu yksilökohtaiseen oppilashuoltoon = edellä mainittua moniammatillista yhteistyötä ei toteuteta oppilashuoltolain mukaisessa asiantuntijaryhmässä
- Oppimisen tuen asiakirjoihin voidaan laittaa maininta, että oppilas on ohjattuhakeutumaan oppilashuollon palvelujen piiriin
- Oppilashuoltokertomukseen taas voidaan laittaa tieto, että oppilas saa oppimisen tukea. ⁽²¹⁾

LÄHTEET

Airaksinen, R & Lappalainen, L. 2016. Joensuun esiopetuksen kuraattorit. Haastattelu.

Hallantie, M. & Laitinen, K. Opetushallitus. 2011. Huomisen hyvinvointia – Kehys oppilashuollon kehittämiseksi. http://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf

Opetushallitus. 2016a. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja Joensuun seudun esiopetussuunnitelma. <http://webdynasty.ins.fi/djulkaisu/kokous/20161018-10-2.PDF>

Opetushallitus 2016b. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. http://oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/tietoa_tuen_jarjestamisesta/oppimisen_tuki_oppilashuolto

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013

HUOLTAJIEN / OPPILAAN SUOSTUMUS MONIALAISEN ASiantuntijaryhmän KOKOONTUMISEEN

Suostumme / emme suostu siihen, että lapsemme

_____ asiassa kutsutaan koolle monialainen yksilökohtainen asiantuntijaryhmä. Asiantuntijaryhmän kokoontuminen perustuu Oppilas ja opiskelijahuoltolakiin 1287/2013 19.1§ ja 19.2§

Koollekutsuja: _____ puh. _____

Kokoontumisen ajankohta: _____

Kokoontumisessa käsiteltävä asia:

_____

_____

_____

Ryhmään saavat osallistua	Nimi	Kyllä	Ei
lastentarhanopettaja/ luokanopettaja/ohjaaja			
erityislastentarhan-/ erityisopettaja			
oppilaanohjaaja			
neuvola-/ kouluterveydenhoitaja			
kuraattori/sosiaali-/perheohjaaja			
sosiaalityöntekijä			
perheneuvolan työntekijä			
psykologi			
muu henkilö			

_____ / ____ 20__

_____ Huoltajan allekirjoitus

_____ Huoltajan allekirjoitus

_____ Oppilaan allekirjoitus